

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^e JAARGANG

WOENSDAG 24 JANUARI 1940

No. 1256

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen;

H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD

Blz.

De komende winstbelasting door <i>Mr. S. C. H. Nederburgh</i>	56
De Nederlandsche Staat en het verzekeren van goederen en schepen door <i>Mr. J. J. Kamp</i>	58
De Centrale Beleggingsraad in het geding door <i>C. Goedhart</i>	60
Krotopruijing door <i>Dr. Ir. H. G. van Beusekom</i>	63
Suikervoorziening van Nederland door <i>A. W. Volz</i>	65
De Rijksmiddelen over December.....	65
AANTEKENINGEN:	
De landbouwexportgewassen van Nederlandsch-Indië in 1938	66
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland en Nederland	68
De 30ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut	69
ONTVANGEN STATISTIEKEN	69
MAANDCIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	70
Statistieken:	
Groothandelsartikelen	72-73
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	71, 74

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Reeds in ons vorig overzicht konden wij melding maken van den ongunstigen invloed, welchen de Gulden had ondergaan van de toegenomen spanning in de internationale situatie met betrekking tot de beide lage landen. Nadat de koers van den Dollar Maandag reeds van 1.87 tot 1.88 was opgelopen, is de Dollar daarna nog verder gestegen tot heel dicht bij den „drempelkoers”, dien het Egalisatiefonds tot nu toe heeft aangehouden. Daarna is weer een lichte daling ingetreden, maar in het begin van de nieuwe week is de houding van onze valuta weer wat flauwer geworden, zoodat per saldo de noteering toch wel ongeveer op het peil is gebleven, dat zijn intreden deed na het vorige weekeinde. Het is intusschen een verheugend verschijnsel, dat — al is dan de koers van den Gulden wat gedaald — het Egalisatiefonds niet geuoedzaakt is geweest in te grijpen. Alle kapitaal, dat door onrust op de vlucht kon worden gejaagd, is dus blijkbaar reeds in de afgelopen maanden in meer of minder veilige vluchthavens ondergebracht. In dat opzicht is de positie bij ons heel wat gunstiger dan in België. Want daar heeft de Nationale Bank zwaar moeten intervenieeren, en men heeft het daar bij blijkbaar nuttig geoordeeld om den koers van den Belga niet te laten zakken, doch integendeel een kleinigheid te laten aantrekken. Zooals bekend, hebben de Belgische monetaire autoriteiten zeer speciale opvattingen ten aanzien van de beïnvloeding van het koersverloop, hetgeen in de afgelopen maanden meermalen is gedemonstreerd.

De Pondenkoers is, over het geheel genomen, niet veel veranderd. In het begin van de week was te onzent de noteering voor het Pond zeer vast, hetgeen eensdeels was toe te schrijven aan de flauwe stemming voor den Gulden, maar anderzijds ook aan een betere tendens voor het Pond, waarvan de noteering toen ook in New-York vrij snel opliep. Daarna is er weer een reactie ingetreden, zoodat de New-York als hier. De steeds verder gaande verscherping van de deviezencontrole heeft natuurlijk de strekking het aanbod van Ponden buiten de officieele Londensche wisselmarkt te doen inkrimpen. Anderzijds schijnt het, dat men, door voor bepaalde gevallen te Londen minder deviezen ter beschikking te stellen, het aanbod van „vrije” Ponden elders doet toenemen. Erg consequent is dat niet, want men heeft juist in de deviezenregeling de bepaling opgenomen, dat aankoop van goederen in den vreemde door Engelschen ook tegen Ponden niet mag plaats vinden zonder toestemming, hetgeen kennelijk de bedoeling had om importen, waarvoor de autoriteiten geen deviezen ter beschikking wilden stellen, ook niet elders op de Pondenmarkt te doen drukken. Hoe dit ook zij, het verschijnsel valt niet te loochenen. Het zou niet de eerste keer zijn, dat de Londensche autoriteiten onlogische beslissingen namen.

Op de termijnmarkt viel betrekkelijk weinig mutatie waar te nemen. Voor bankpapier-Dollars was de vraag weer wat grooter, en de handel had gelegenheid tegen stijgende koersen de uit de laatste Clipper stammende aanvulling van den voorraad te slijten. Ook voor goud bestond er een betere vraag. Beide wellicht ook voor Belgische rekening.

De discontomarkt heeft dit keer de toenemende spanning maar weinig weerspiegeld. De stemming is eerder wat beter geweest, hetgeen ook tot uiting kwam in de toewijzingskoersen van het op 22 dezer ondershands geplaatste 4- tot 12-maands schatkistpapier, waarvan de rentevoet lager uitkwam dan voor de toewijzing op 20 December. Het jaarspapier kwam uit op 3⁵/₁₆ pCt. tegen 3⁷/₁₆ pCt. in December.

De beleggingsmarkt gaf geen noemenswaardige mutaties.

DE KOMENDE WINSTBELASTING.

Het ontwerp van wet tot heffing van een winstbelasting is op 15 dezer bij de Tweede Kamer ingediend. Hieronder zal in groote lijnen een overzicht worden gegeven van hetgeen het bedrijfsleven te verwachten heeft, wanneer het ontwerp ongewijzigd wet wordt.

Het ontwerp heeft een negatieven en een positieven kant. Afgeschafte wordt de dividend- en tantiëmebelasting, die geheven werd van de winst, welke tot uitdeeling komt. In haar plaats wordt de winstbelasting, te heffen van de geheele winst, onafhankelijk van de vraag, of zij al dan niet wordt uitgedeeld. Het ontwerp sluit echter wel op verschillende punten aan bij de wet op de dividend- en tantiëmebelasting. Zoo zal bijv. evenals vroeger door winstbelasting worden getroffen het deel van het salaris van directeuren eener N.V. boven f 10.000 en van de commissarissen boven f 200 tot f 1.250 (hun tantièmes zullen geheel worden belast).

Belastingsubjecten.

Aan de belasting zullen onderworpen zijn:

a. de binnen het Rijk gevestigde naamlooze vennootschappen, commanditaire vennootschappen op aandelen, coöperatieve vereenigingen en onderlinge verzekeringmaatschappijen;

b. de binnen het Rijk gevestigde vereenigingen, die een bedrijf of beroep uitoefenen.

Onder b. vallen ook vereenigingen zonder rechts-persoonlijkheid; vgl. ontwerp art. 23.

Wat is in dit verband een bedrijf? Voor de inkomstenbelasting wordt als kenmerk aangenomen het beoogen van winst. Kortgeleden echter is beslist, dat een stichting, die geen winst beoogt, toch een bedrijf uitoefent, ingeval zij door middel harer werkzaamheden bedoelt de bedrijfsbelangen harer leden te bevorderen, zij het slechts door besparing van onkosten¹⁾. Deze beslissing betrof de zakelijke bedrijfsbelasting; afgewacht moet worden, of de Hooge Raad voor de winstbelasting evenzoo zal oordeelen.

Tarief en opbrengst.

De winstbelasting zal 10 pCt. van de winst bedragen. Hierop zullen opcenten ten bate van de gemeenten van vestiging tot een nader te bepalen bedrag worden geheven.

De Minister raamt de gemiddelde jaarlijksche winst der binnen het Rijk gevestigde vennootschappen enz. op bijna 500 miljoen Gulden. De jaarlijksche last op het bedrijfsleven zal dus rond f 50.000.000 plus een onbekend aantal opcenten voor de gemeenten worden.

Het gemiddelde van de *uitgedeelde* winst was over de laatste tien jaren volgens mededeeling van den Minister rond f 300.000.000. De dividend- en tantiëmebelasting bedroeg laatstelijk 5 pCt. in hoofdsom plus 93 opcenten voor het Rijk en 48 voor de gemeenten, dus in cijfers voor het Rijk rond f 29.000.000 en voor de gemeenten f 7.200.000.

Hieruit volgt ten eerste, dat er 15 opcenten op de hoofdsom der winstbelasting noodig zijn om de gemeenten evenveel te laten ontvangen als vroeger; en ten tweede, dat de belastingdruk ten behoeve van het Rijk verzwaaard wordt met rond f 20.000.000.

De winstbelasting zal het eerst geheven worden van de winst over 1939. Wanneer een N.V.²⁾ een boekjaar heeft, dat niet met het kalenderjaar samenvalt, wordt de belasting geheven over de winst van het eerste boekjaar, dat aanvangt na 1 Januari 1939. Bij een boekjaar van 1 Juli tot 1 Juli wordt dus de winstbelasting voor het eerste geheven over de winst van 1 Juli 1939 tot 1 Juli 1940.

¹⁾ Hooge Raad 14 Juni 1939.

²⁾ Hetgeen hier en verder over de N.V. en haar bestuurders gezegd wordt, geldt ook voor de andere lichamen, die aan de winstbelasting onderworpen zijn.

Overgangsregeling.

Na deze inleidende opmerkingen vragen twee belangrijke punten de aandacht. Ten eerste: Wat gebeurt er met de winsten, die vóór 1 Januari 1939 werden behaald en gereserveerd, en met de oude verliezen; m.a.w. hoe is de overgang van de oude op de nieuwe belasting geregeld? Ten tweede: Wat is winst? Beide punten hangen nauw samen.

Het tijdstip van middernacht 31 December 1938 markeert den overgang van de dividend- en tantiëmebelasting op de winstbelasting. Alle winsten, na 31 December 1938 behaald, worden door de winstbelasting getroffen. De wet noemt dat tijdstip dan ook „overgangstijdstip”. (Voor een N.V., wier boekjaar niet met het kalenderjaar samenvalt, ligt het overgangstijdstip bij den aanvang van het eerste boekjaar na 31 December 1938).

Teneinde te voorkomen, dat winstbelasting geheven wordt van winsten, die vóór het overgangstijdstip zijn behaald, is het noodig te weten, hoeveel winst bij den overgang in de N.V. aanwezig was. Deze winst behoeft niet gelijk te zijn aan de winst volgens de laatste balans; hierin kunnen bijv. stille reserves of verborgen verliezen schuilen. Daarom bepaalt art. 38 van het ontwerp, dat de bestuurders (binnen 3 maanden na het in werking treden der wet) aangifte moeten doen van het zuivere vermogen op het overgangstijdstip en van de winst, die op dat tijdstip in de N.V. aanwezig was. Ik zou het aldus willen uitdrukken, dat zij een openingsbalans voor de winstbelasting moeten opmaken.

Vrije keuze van systeem.

Voor de bepaling van het zuivere vermogen — voor de opstelling dus van de openingsbalans — geeft het ontwerp behalve eenige bepalingen omtrent detailpunten slechts één algemeen voorschrift, maar dat is dan ook van groot belang: De baten en lasten moeten worden gewaardeerd overeenkomstig goed koopmansgebruik. En nog belangrijker is het feit, dat de Minister blijkens de Memorie van Toelichting aan de bestuurders binnen het kader van goed koopmansgebruik alle vrijheid wil laten. Zij zullen geenszins verplicht zijn vast te houden aan een vroeger gevolgde methode van waardeering of afschrijving. Willen zij een andere methode toepassen bij het opstellen van de openingsbalans, dan bestaat daartegen geen bezwaar (mits goed koopmansgebruik in acht genomen wordt!). Letterlijk zegt de Memorie van Toelichting: „Tegen een wijziging van systeem ter gelegenheid van de invoering van de winstbelasting zal geen bezwaar worden gemaakt.”

Ter verduidelijking geef ik een paar voorbeelden, waarvan het eerste ontleend is aan de Memorie van Toelichting. Wanneer een onderneming het systeem volgde, haar bedrijfsmiddelen dadelijk tot op f 1 af te schrijven, dan kan zij deze activa ook voor f 1 op haar openingsbalans opnemen, mits dit voor deze onderneming in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. Wenscht zij deze activa echter op te nemen voor de werkelijke waarde, dan is dat ook geoorloofd. Zoo kan het geval zich voordoen, dat voorraden vroeger steeds zijn gewaardeerd tegen marktwaarde per balansdatum, terwijl waardeering tegen kostprijs volgens goed koopmansgebruik eveneens geoorloofd is; het staat de directie dan vrij de goederen in de openingsbalans tegen kostprijs op te nemen. Evenzoo geeft deze balans gelegenheid tot herwaardeering van debiteuren, van loopende risico's uit termijncontracten, enz.

Pro memorie vermeld ik hier een aardig twistpunt: Zal het geoorloofd zijn *nieuwe* activa (bijv. goodwill) of passiva (bijv. gekapitaliseerde pensioenverplichtingen) op de openingsbalans te brengen? Noch de tekst noch de toelichting op het ontwerp geven hierover opheldering.

Op de vraag, wat goed koopmansgebruik is, moet

ik in het algemeen het antwoord schuldig blijven. Iedere onderneming zal op zichzelf moeten worden beoordeeld. Ongetwijfeld ligt hier een bron van veel meeningsverschil en de kans op verkeerde beslissingen, hetzij door belanghebbenden zelf of door de belastingadministratie is niet te verwaarlozen. Ik geloof, dat het zeer nuttig zou zijn hier de Kamers van Koophandel in te schakelen voor het geven van advies.

Consequentie openingsbalans.

De vrijheid, door den Minister aan de bestuurders toegedacht, is niet onbepaald. Op den eisch van goed koopmansgebruik wees ik reeds. Daarnaast wijst de Minister in de Memorie van toelichting met nadruk op een tweeden eisch, welke volgt uit art. 39 van het ontwerp: *De N.V. is verder aan het eenmaal gekozen systeem van waardeering en afschrijving gebonden. Bij de berekening van de winsten, die later door de winstbelasting zullen worden getroffen, moet hetzelfde systeem worden gevolgd, dat ten grondslag lag aan de waardeering van baten en lasten in de openingsbalans. De bestuurders zullen zich dus terdege rekenschap moeten geven van iederen post, die op de openingsbalans voorkomt.* Ik kom nader hierop terug.

Nadat dus het bestuur der N.V. haar openingsbalans bij den inspecteur der belastingen heeft ingediend en deze haar al of niet gewijzigd heeft goedgekeurd, is de vraag aan de orde, of er op het overgangstijdstip winst dan wel verlies in de N.V. aanwezig was. In het algemeen is dit eenvoudig. Ik neem als voorbeeld een N.V., wier boekjaar met het kalenderjaar samenvalt. Haar winst is dan gelijk aan het zuiver vermogen, verminderd met de volgende bedragen:

- a. het gestorte kapitaal,
- b. het dividend, de tantième enz. over 1938, en
- c. de hierover verschuldigde dividend- en tantièmebelasting.

(Bijzondere bepalingen gelden voor het geval vroeger op het gestorte kapitaal is afgestempeld wegens verlies of terugbetaling).

Wanneer het zuiver vermogen, na aftrek van de vermelde drie aftrekposten, een negatief saldo aanwijst, is er verlies.

Wat gebeurt er nu met de winst of het verlies op het overgangstijdstip?

Het verlies mag in mindering worden gebracht van de winsten over de eerstvolgende drie jaren. Gesteld, dat een N.V. op de openingsbalans een verlies heeft van f 10.000 en in 1939, 1940 en 1941 een winst maakt van resp. f 3.000, f 4.000 en f 5.000, dan wordt zij het eerst over 1941 belast naar f 2.000 winst. Zou haar winst over 1941 in dit voorbeeld slechts f 2.500 bedragen, dan blijft f 500 van het overgangsverlies onverrekend.

De winst op het overgangstijdstip blijft voorloopig onbelast. Wordt zij later, bijv. in 1941, uitgedeeld, dan wordt zij gerekend tot de winst van het jaar van uitdeeling en niet belast met dividend- en tantièmebelasting, maar met winstbelasting. Dit is van belang bijv. met het oog op dividendreserves, die later tot uitdeeling komen.

Wat is winst in latere jaren.

Nadat wij aldus hebben geschetst, wat er gebeuren moet bij den overgang, is de vraag aan de orde, hoe voor de jaren, die daarop volgen, de winst wordt bepaald. Ook dit is in principe eenvoudig. De winst, door winstbelasting te treffen, wordt bepaald door vergelijking van het zuiver vermogen bij het begin en het einde van het boekjaar. Ik neem wederom als voorbeeld een N.V., wier boekjaar met het kalenderjaar samenvalt. Haar zuiver vermogen per het overgangstijdstip (middernacht 31 December 1938) is vastgesteld, of, met mijn woorden gezegd: haar openings-

balans voor de winstbelasting per 1 Januari 1939 is vastgesteld. De directie zal nu een balans per 31 December 1939 moeten opmaken, en, wanneer deze een hooger zuiver vermogen aanwijst dan per 1 Januari 1939, is er winst.

Voor de vaststelling van de balans per 31 December 1939 en de volgende balansen, geeft het ontwerp hetzelfde algemeene voorschrift (art.5): de baten en lasten moeten worden geschat overeenkomstig goed koopmansgebruik. Boven werd er reeds op gewezen, dat, naar uit het ontwerp (art. 39) blijkt, een tweede eisch wordt gesteld: Bij het opmaken van de balans per 31 December 1939 en van de volgende balansen moet ten aanzien van waardeering en afschrijving hetzelfde systeem worden gevolgd, dat bij de vaststelling van de openingsbalans werd toegepast. Het zal dus bijv. niet geoorloofd zijn van waardeering der voorraden tegen kostprijs over te gaan op waardeering tegen marktwaarde.

(Enkele detail-voorschriften laat ik verder onbesproken).

De eenige algemeene eisch, die gesteld wordt, is dus „goed koopmansgebruik”. Het is wel een vaag begrip, en de Minister erkent zelf, dat de rechtspraak het nader zal moeten ontwikkelen. Ik zal probeeren er wat meer inhoud aan te geven.

Reserveeringen uit de winst worden niet in aftrek gebracht, behalve een reserve voor „dekking van risico's, die plegen te worden verzekerd, doch niet verzekerd zijn.” Behooren hieronder ook dotaties aan een pensioenfonds, dat niet een afzonderlijke rechtspersoon is, doch alleen als passief-post op de balans staat? M.i. ja, wanneer het personeel recht heeft op pensioen; goed koopmansgebruik brengt dan mede, vooral in de tegenwoordige sociale opvattingen, om reeds gedurende den diensttijd een reserve te vormen voor het toekomstig pensioen. Maar hoe staat het er mede, wanneer het personeel geen in rechte afdwingbare aanspraken heeft, en de N.V. zich alleen moreel gebonden acht en bij toekenning van het pensioen het voorbehoud maakt, dat het zal verminderen of zelfs ophouden, wanneer de zaken slecht gaan? Ook hier zou ik geneigd zijn, indien een pensioenreserve in de boeken gevormd is, bijschrijvingen op dit hoofd van rekening in mindering van de winst te brengen, wanneer de realiteit der moreele verplichtingen voldoende vaststaat.

* * *

Reserves voor assurantie-eigen risico mogen niet hooger zijn dan hetgeen voor verzekering aan premie zou zijn betaald; eventuele schaden (dus bij een pensioenfonds bijv. de pensioenen) mogen niet in mindering van de winst komen, maar moeten ten laste van de reserves voor eigen risico worden gebracht.

Een ander punt, tegenwoordig van actueel belang: winsten op voorraden of bedrijfsmiddelen, die slechts tegen hooger prijs kunnen worden vervangen. Ik geloof niet, dat een goed koopman er ook maar één oogenblik aan denken zal om zulke „winsten” als winst te beschouwen, en als object voor belastingheffing zijn ze al zeer ongeschikt. In geld, dus op papier, is er een groot overschot; in goederen, dus in realiteit, is er òf niets òf een mager winstje. Reserveering van dergelijke schijnwinsten komt mij voor in overeenstemming te zijn met goed koopmansgebruik, waartegenover dan de later welhaast onvermijdelijk volgende verliezen uit dezen hoofde niet in mindering van de belastbare winst zouden mogen worden gebracht. Practijk en rechtspraak zijn het op dit punt niet met mij eens. Juridisch schijnt mijn standpunt voor de winstbelasting lastig te verwezenlijken, en ook practisch zijn er moeilijkheden, maar, waar de Minister in zijn Memorie van Toelichting zelf zegt, dat de tegenwoordige organisatie van den belastingdienst toelaat de thans bestaande euvelen

te vermijden, zullen praktische moeilijkheden toch geen gewicht in de schaal leggen en is alleen in het ontwerp een aanvullende bepaling noodig, die door mij bedoelde reserveering mogelijk maakt.

Van ouds heeft de belastingadministratie bezwaar gehad tegen wijziging in een systeem van waardeering of afschrijving. De rechtspraak heeft echter in de laatste jaren meer soepelheid gebracht. Wanneer een fabrikant bijv. op zijn installaties afschreef naar den gemiddelden levensduur en na eenige jaren bleek, dat de technische of economische levensduur korter zou zijn dan de fysieke, dan staat de rechtspraak toe het percentage van afschrijving te verhoogen. Zal dit ook bij de winstbelasting geoorloofd zijn? De tekst van het ontwerp spreekt alleen van goed koopmansgebruik en geeft dus geen bezwaar; uit de toelichting zou men opmaken, dat de Minister dergelijke wijzigingen niet geoorloofd acht. Het zou jammer zijn, als de rechter zich genoopt zou zien die toelichting te volgen. Een verandering, mits behoorlijk gemotiveerd, moet mogelijk blijven. Verstarring is uit den booze.

Pro memorie vermeld ik nog, dat het ontwerp schadelijk is voor beleggingsmaatschappijen. Dividenten van aandeelen in haar bezit zijn ten volle belast, tenzij de beleggingsmaatschappij meer dan $\frac{1}{4}$ deel van het kapitaal der andere N.V. bezit, in welk geval een zekere vrijstelling geldt.

Wat gebeurt er met winsten of verliezen?

Thans een enkel woord over hetgeen er gebeurt met de naar goed koopmansgebruik berekende winsten en verliezen.

Winsten worden belast met 10 pCt. plus opcenten; van de winsten over de eerste drie jaren na het overgangstijdstip komt een eventueel verlies op dit tijdstip in mindering.

Een verlies (na het overgangstijdstip!) komt in mindering van de winst over de volgende 5 jaren, te beginnen met het eerste van deze jaren, *tenzij* op het overgangstijdstip winst aanwezig was. Dit laatste voorschrift is waarlijk een vernuftige vondst. Winst heeft de bestemming om te worden uitgedeeld of, als zij gereserveerd wordt, te dienen tot dekking van latere verliezen. Welnu, als er winst op het overgangstijdstip aanwezig is en zij wordt later uitgedeeld, wordt er (zoals boven reeds is gezegd) winstbelasting van geheven; en als zij niet wordt uitgedeeld, doch op de balansen blijft, en er komt later verlies, dan wordt bij wijze van fictie aangenomen; dat zij dient om dit verlies te dekken. Een voorbeeld ter verduidelijking. Een N.V. heeft bij den overgang (openingsbalans per 1 Januari 1939) een winst van f 10.000. Over 1939 maakt zij een winst, die belast wordt. Over 1940 is er een verlies van f 8.000, dat in mindering komt van de winst op het overgangstijdstip. Over 1941 is er weer een verlies; nu van f 7.000, waarvan f 2.000 in mindering komt van de overgangswinst en f 5.000 verrekend wordt met de winst over 1942—1946.

* * *

De formeele bepalingen en de strafbepalingen laat ik verder buiten beschouwing. Zij zijn niet zoo draconisch als in het ontwerp-De Wilde. In zooverre mogen wij dankbaar zijn, al zijn wij niet voldaan.

De Minister spreekt in de Memorie van Toelichting het vertrouwen uit, dat zijn ontwerp aan het bedrijfsleven de noodige vrijheid bij de winstbepaling geeft en dat niet zal worden belast wat in het wezen der zaak geen winst is. Moge de practijk deze woorden tot rechtsnoer nemen!

Mr. S. C. H. NEDERBURGH.

DE NEDERLANDSCHE STAAT EN HET VERZEKEREN VAN GOEDEREN EN SCHEPEN.

Aan het einde van het jaar 1938 diende de Nederlandsche Regeering een wetsvoorstel in, waarin zij de bevoegdheid vroeg voor den Staat, om, in tijden, wanneer het haar noodig voorkwam, verzekeringen, e.g. herv verzekeringen af te sluiten, voornamelijk op Nederlandsche zeeschepen, en op goederen, telkens wanneer daarbij een Nederlandsch belang betrokken zou zijn. Dit wetsvoorstel vormde een deel van een geheele serie wetten, die de Regeering in geval van noodzakelijkheid of oorlog niet meende te kunnen onthouden. De bedoeling was, de economische defensie voor ons land zoo goed mogelijk veilig te stellen.

Toen in het begin van 1939 de Engelsche Regeering een soortgelijke wet werkelijk tot uitvoering bracht, was naar de meening van de Nederlandsche Regeering voor haar het tijdstip gekomen, ook de haar gegeven bevoegdheid (het wetsvoorstel was inmiddels tot wet verheven) in practijk te brengen.

Wat toch was in Engeland het geval? De Engelsche Regeering meende bij den aanvang van 1939, dat in tijden van voortdurende dreiging van oorlogsgevaar den handel van en naar Engeland zoo min mogelijk beletselen in den weg moesten worden gelegd, ook voor zoover het de verzekeringspremies betrof, die benodigd waren voor het dekken van schade door oorlogsgeweld (molest) op goederen, die met de ravitaillering van Engeland zoowel als met zijn buitenlandschen handel in het algemeen verband hielden. Zij wendde zich tot de gezamenlijke Engelsche „verzekeringsinstituten”, die zich voor het verzekeren van schade door molestdaden op genoemde goederen tot een „pool” samenvoegden. Het bestuur van dien „pool” zou molestpremies vaststellen voor goederen, te verschepen naar en van Engeland, die op een laag en evenwichtig peil zouden blijven, en niet bij elk alarm aan verandering onderhevig zouden zijn; op voorwaarde, dat alle molestverzekeringen op dergelijke goederen, die, waar ter wereld ook, bij Engelsche verzekeringsinstituten zouden gesloten worden, in dien „pool” zouden worden ondergebracht. De Engelsche Staat zou dan tegen het genot van een bepaald deel van al die te verzamelen premies, van den „pool” in herv verzekering nemen de speciale molestgevaren, die de Engelschen noemden: die van de „King's Enemies”. De daarnaast nog overgebleven molestgevaren (en dat waren er natuurlijk niet zoo heel veel) zouden dan door den „pool” zelf worden gedekt met dat deel der premies, dat hij zelf overhield. Deze regeling zou onmiddellijk vervallen, indien een werkelijke oorlog uitbrak tusschen Engeland en eenige andere mogendheid. Uiteraard liepen molestverzekeringen, die vóór zulk een uitbreken door den „pool” waren geaccepteerd, dóór, totdat het risico eventueel was afgelopen, hetgeen tot gevolg had, dat de eerste klappen, en dat waren er enkele groote, die in de eerste dagen van den oorlog vielen, door den „pool” moesten worden opgevangen. De Engelsche vakpers maakt er dan ook geen geheim van, dat de „pool” met een groot verlies geliquideerd wordt.

Onmiddellijk bij het uitbreken van den oorlog van Engeland met een anderen Staat, zou de Engelsche Regeering zelf rechtstreeks, zonder eenige tuschenkomst van een verzekeringsinstituut, molestverzekeringen accepteren, o.a. op goederen naar en van Engeland verscheept en dan tegen premies, telkens aan het bestaande gevaar aangepast.

Wat bracht de Nederlandsche Regeering nu ertoe na dezen op het eerste gezicht zoo specifiek Engelschen maatregel, ook haar apparaat in werking te stellen?

Het bleek nl. zeer spoedig, dat die Engelsche „pool”-premies, die gevoelig lager waren dan die van de particuliere verzekeringsmarkt, een bedreiging gingen worden voor eenige belangrijke takken van den Nederlandschen handel. Vervoerde immers bijv.

een Nederlandsche handelaar zijn Indische producten naar Engeland in plaats van naar Nederland, en bracht hij ze daar op de markt, dan profiteerde hij van de lage molestpremies van den „pool”, terwijl hij voor zijn molestverzekeringen naar Nederland de hoogere, vrije marktpremies moest betalen. Dit zou voor hem, wanneer het producten met een zeer kleine winstmarge betrof, aanleiding kunnen zijn, om zijn geheele Europeesche verkoopsorganisatie van Nederland naar Engeland over te brengen. Immers, zijn Engelsche concurrent, die naar Engeland, als in het verleden, verscheept, had dat voordeel onmiddellijk bij het in werking treden van den „pool”.

Dank zij het ruime criterium van „Nederlandsch belang”, dat de in den aanvang genoemde wet als richtsnoer voor de Regeering had vastgelegd voor haar ingrijpen op het verzekeringsgebied, kon de Regeering ook ingrijpen. En zoo is op 5 Mei 1939 de Nederlandsche wet in werking getreden.

Hoe werkt nu in Nederland deze wet met haar uitvoeringsvoorschriften? De Regeering krijgt daarin de bevoegdheid om, hetzij door middel van herverzekering, hetzij rechtstreeks, verzekeringen op Nederlandsche zeeschepen en op goederen tegen alle gevaren, wanneer een Nederlandsch belang zulks vordert, te accepteren. Het Nederlandsche belang werd aldus geïnterpreteerd, dat het vervoeren van goederen over zee van en naar Nederland zonder beperking en later ook van en naar de Nederlandsche gebieden in andere werelddeelen, als een Nederlandsch belang werd beschouwd. In de praktijk heeft de Regeering zich tot de gevaren van het oorlogsgeweld beperkt, omdat daarin het eerst voorzien moest worden. In bedoelde voorschriften bleek bovendien, hoe de Regeering zich de materie voorstelde. Zij noodigde daarin Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen uit om zich tot haar te wenden, teneinde tot de herverzekering te worden toegelaten. Als haar uitvoerders benoemde zij twee bekende assurantiehuizen, één te Rotterdam en één te Amsterdam, precies overigens als in den grooten oorlog 1914—1918 gebeurd was, „Regeeringsgemachtigden” genaamd. Naast deze gemachtigden benoemde de Regeering een Commissie van Advies, bestaande uit belanghebbenden uit handel, scheepvaart, bankwezen en de verzekeringswereld, teneinde het noodige contact met het particuliere bedrijfsleven in alle geleidingen te houden. De gemachtigden zouden voorwaarden en molestpremies vaststellen, vrijwel op dezelfde wijze als — en gericht naar het lage niveau van — den bovenbeschreven Engelschen „pool”.

Hoe ging nu bij de herverzekering door den Staat het invoegen van de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen in zijn werk? De Nederlandsche maatschappijen zouden naar eigen inzicht verzekeringen op de daarvoor in aanmerking komende schepen en goederen tegen oorlogsgeweld kunnen accepteren tegen de door de gemachtigden vast te stellen premies en voorwaarden, en de Staat zou van die verzekeringen van de maatschappijen 95 pCt. in herverzekering afnemen, terwijl één dier voorwaarden was, dat *alle* dergelijke verzekeringen op deze wijze door de Nederlandsche maatschappijen moesten worden geaccepteerd. Daar echter naar het oordeel van de Nederlandsche particuliere verzekeringsmarkt die staatspremies voor het te dragen risico te laag werden geacht, moest, om de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen ertoe te brengen, haar medewerking te verlenen, om de resterende 5 pCt. *zelf* te blijven dragen (één der voorwaarden van de regeling), naar een overbrugging worden gezocht. Er is toen in onderling overleg tusschen de Regeering en de toegelaten Nederlandsche maatschappijen besloten, dat deze maatschappijen van de 95 pCt. premie, die zij van iedere onder het Regeeringsschema geaccepteerde verzekering aan den Staat moesten afstaan als herverzekeraar, een stuk provisie mochten achterhouden. Dit stuk provisie, gevoegd bij de premie, die de maat-

schappijen onder zich hielden voor de 5 pCt. die zij als eigen risico moesten dragen, was ongeveer voldoende, om volgens die particuliere verzekeraars, het te hunnen laste gelaten bedrag rendabel te dekken.

In deze financieele regeling is in principe geen wijziging gekomen. Wel zijn voortdurend details veranderd, de wet van 1938 werd in den loop der regeling ingetrokken en werd een wet van 1939, terwijl onlangs nog weer een wijziging in die wet van 1939 werd voorgesteld, teneinde ook onze internationale binnenvaart erin te betrekken, maar in tegenstelling met Engeland, heeft het uitbreken van den oorlog bij ons in het Staatsinstituut met de inschakeling van het particuliere verzekeringsbedrijf geen verandering gebracht. Dat juist de Staatsmolestregeling hier al eenige maanden vóór den oorlog in werking was getreden, heeft niet weinig bijgedragen tot een vrij normaal functioneeren na het uitbreken ervan, zij het dan ook, dat een korte aarzeling merkbaar is geweest.

Wel heeft de oorlog diverse aspecten van de werking van de wet in een ander licht gesteld. Het boven in verband met Engeland aangehaalde concurrentiemotief kwam natuurlijk te vervallen, maar de constellatie van de Nederlandsche particuliere verzekeringsmarkt met haar vele buitenlandsche maatschappijen daar opereerend, maakte het wel noodig, dat de Staat werkzaam bleef. Er kwam immers meer vraag dan voorheen bij de daarvoor in aanmerking komende verzekeringen naar Nederlandsche dekking, en zonder den Staat erachter, zouden de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen deze dekking waarschijnlijk niet hebben kunnen geven. De praktijk had reeds bij den aanvang van het Regeeringsingrijpen doen zien, dat alleen voor de *goederen*verzekeringen de Nederlandsche maatschappijen belangstelling hadden. De verzekeringen tegen oorlogsgeweld van Nederlandsche *zeeschepen* zijn vrijwel dadelijk *rechtstreeks* bij den Staat ondergebracht.

Ook op het gebied der premievaststelling vanwege den Staat door de Regeeringsgemachtigden heeft de oorlog wel invloed gehad. Nadat aanvankelijk de Staat was voortgegaan eigen premies vast te stellen, aangepast aan het bestaande gevaar, die evenwel toch lager waren dan die der vrije verzekeringsmarkt, heeft sinds eenigen tijd de Staat als richtsnoer genomen de premies van de vrije markten, die voor het vaststellen daarvan speciale organisaties bezitten, t.w. de Rotterdamsche en Amsterdamsche Molestcommissies van Assuradeuren. Hier blijkt dus, dat de Staat, die reeds door het blijvende inschakelen der Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen veel waarde hechtte aan de rechtstreeksche deelneming van het assurantiebedrijfsleven, ook voor de bepaling van de door hem te vragen premies, zich naar dat particuliere assurantiewezen richtte. Om aan den anderen kant den Nederlandschen en overzeeschen handel benevens onzen ravitailleering zoo goedkoop mogelijk te laten functioneeren, was de Staat bereid, voor de door hem te accepteren en daarvoor in aanmerking komende posten, een zekere korting aan den handel te geven op die van de particuliere verzekeraars overgenomen premies. De boven geschetste provisieregeling tusschen den Staat en de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen kon dan het risico voor het door die maatschappijen zelf overgebleven gedeelte weer rendabel maken.

Naast de premies worden, zooals reeds boven aangehaald; ook voorwaarden vanwege den Staat door de Regeeringsgemachtigden vastgesteld. Deze voorwaarden betreffen meestal den aard van de te verzekeren objecten, de te verzekeren waarden, later ook een uitsluiting van bepaalde nationaliteiten van schepen, enz. In geval van twijfel verstaat de accepteerende verzekeringsmaatschappij zich met de Regeeringsgemachtigden. Als de omschrijving der te verzekeren gevaren van oorlogsgeweld, als de z.g. condities der verzekering, heeft de Staat zonder meer overgenomen hetgeen reeds geldend was ten tijde van zijn optreden

aan de Rotterdamsche zoowel als aan de Amsterdamsche assurantiebeurzen. Aldaar bestaan reeds sedert tal van jaren beurscondities met bijbehorende molestcondities, die deel uitmaken van elke polis, die schaden veroorzaakt door oorlogsgeweld moet dekken. In materieel opzicht is de geboden dekking op beide beurzen vrijwel dezelfde. In verband met eenige in den loop van het jaar 1938 ingevoerde wijzigingen in die condities heeft men ter Rotterdamsche beurse toen deze nauwkeurig herzien en opnieuw volledig gecodificeerd, terwijl men aan de Amsterdamsche markt die wijzigingen van 1938 eenvoudig toevoegde aan haar bestaande clausules. Na het uitbreken van den oorlog, toen allerlei vragen zich voordeden, bleek, dat men de in Rotterdam gebruikte condities en die van Amsterdam in een enkel opzicht anders kon interpreteren. Doordat den Staat vanwege zijn zeer groot aandeel in de staats-verzekeringen natuurlijk een belangrijke invloed op de uitlegging ervan toekwam, was dit voor hem een uiterst ongewenschte situatie, immers, voor hem bestonden wel twee assurantiebeurzen met haar eigen gewoonten, maar de te verzekeren onderdanen zijn voor hem allen gelijk, daar toch de ééne aspirant verzekerde door het kiezen van een verzekeringsmaatschappij op een bepaalde markt op dezelfde „service” van den kant van den Staat mag kunnen rekenen als de andere, die toevallig de andere markt voor zijn verzekering zoekt. Het gevolg is dan ook geweest, dat de Staat zich genoodzaakt heeft gezien, om desgewenscht in de door hem te accepteren verzekeringen of herverzekeringen een z.g. „meest-begunstigings-clausule” op te nemen, d.w.z. een clausule, die den verzekerde de keuze laat zich op dié Rotterdamsche of Amsterdamsche condities of gedeelte daarvan te beroepen, die voor hem voor het uitleggen van een bepaald geval het meest voordelig zijn. Voor de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen, die toch nog altijd een, zij het dan ook klein, aandeel zelf mee verzekeren, en voor de Nederlandsche particuliere verzekeringsmarkt in het algemeen, bracht dit een inconvenient mede, voorzover immers de Rotterdamsche en Amsterdamsche markten beide meenden de juiste condities te hebben. De eenige oplossing hier is, dat beide markten de handen ineenslaan en naar een volkomen uniforme omschrijving streven, die geen enkel verschil van uitlegging meer geven kan. De Staat zou ongetwijfeld zulk een eenheid toejuichen.

Wat ten slotte voor den Staat het resultaat van zijn bemoeiingen zal zijn, is met geen mogelijkheid te zeggen. Natuurlijk vloeien de premien geregeld binnen, maar de reeds bekende calamiteiten zullen vele miljoenen guldens vorderen, terwijl volkomen in het onzekere is, welk bedrag betaald zal moeten worden voor die goederen, die in de verschillende oorlogvoerende landen zijn aangehouden of in beslag genomen. Bij deze laatste materie bleek de Regeering wederom prijs te stellen op de samenwerking met het particuliere bedrijfsleven en met haar goedvinden constitutioneerde zich een commissie daaruit, ten einde aangehouden goederen in de betrokken landen langs den weg van onderhandelingen vrij te krijgen.

De conclusie van dit alles kan zijn, dat de Staat blijkbaar bereid is met het particuliere verzekeringswezen samen te werken. Bovendien biedt de blijvende inschakeling van de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen de mogelijkheid, om, na afloop van de noodzaak tot ingrijpen, ongeacht de financiële uitkomst, zich gemakkelijk geheel terug te trekken en zelfs nog ten tijde van die noodzaak, slechts aanvullend op te treden; kortom de Staat schijnt bereid dit alles als een noodzakelijk intermezzo te beschouwen. Dit moge een troost zijn voor de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen, die natuurlijk op verschillende, vaak belangrijke, punten van meening verschillen met den Staat. Het ligt immers voor de hand, dat het gelijk behandelen van alle verzekeringsmaatschappijen, tot onbillijkheden leiden kan.

Mr. J. J. KAMP.

DE CENTRALE BELEGGINGSRAAD IN HET GEDING.

Het ontbreekt in Nederland niet aan overheidsinstanties, bekleed met regelende en/of adviserende bevoegdheden. Vooral in het laatste decennium zijn deze lichamen dermate in aantal toegenomen, dat het ambtelijk en semi-ambtelijk apparaat in ons land tot een moeilijk te overzien geheel is uitgegroeid. In deze omstandigheden behoeft het geen verwondering te wekken, dat een betrekkelijk groot aantal der ingestelde lichamen reeds spoedig na de oprichting vrijwel buiten het gezichtsveld der publieke belangstelling valt en eerst weer binnen dat veld geplaatst wordt, wanneer meer of minder opzienbarende gebeurtenissen daartoe de aanleiding vormen.

Dit laatste nu is in de achter ons liggende maanden het geval geweest met de aan het einde van 1928 ingestelde Centrale Beleggingsraad. Het optreden van deze Raad — in verband met de sedert het uitbreken van de huidige oorlog gewijzigde en zich nog steeds wijzigende omstandigheden op de Nederlandse kapitaalmarkt — heeft tot protesten en tot commentaren in de pers aanleiding gegeven. Heeft de publieke belangstelling zich tot dusverre beperkt tot commentaar op de gestie van „de Rijksfondsen”, thans is in het bijzonder de omvang der bevoegdheden van het orgaan, dat sinds 1929 de beleggingen der gezamenlijke Rijksinstellingen en -fondsen beheert, in het geding gebracht.

Een en ander is voor ons aanleiding, op deze plaats enige aandacht te besteden aan de taak, de organisatie en de betekenis van de Centrale Beleggingsraad. Hiertoe is het allereerst noodzakelijk, enige korte opmerkingen te maken over het ontstaan van de Beleggingsraad als coördinerende instantie.

Vóórgeschiedenis.

Vóór 1929 kon men op de Nederlandse kapitaalmarkt een aantal institutionele beleggers waarnemen, die onafhankelijk van elkaar en in concurrentie, zowel onderling als met de overige beleggers, trachtten, de voor hun doel meest geschikte beleggingsobjecten tot zich te trekken. Onder deze beleggers traden het meest op de voorgrond de verschillende Rijksinstellingen en -fondsen, de Indische Pensioenfondsen en de grootste semi-overheids- en particuliere pensioenfondsen, waarnaast vooral de afzonderlijke levensverzekeringmaatschappijen en bijzondere spaarbanken nog de belangrijkste kleinere beleggingsinstituten waren.

Enige coördinatie van de beleggingspolitiek der afzonderlijke instellingen was reeds te bespeuren, met name in de beleggingspolitiek van de sociale verzekeringsfondsen, welke ressorteren onder de Rijksverzekeringsbank. Het beheer over de beleggingen van het Ongevallenfonds, het Invaliditeitsfonds en het Ouderdomsfonds was opgedragen aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank, welk lichaam de beleggingspolitiek voerde in overleg met en onder goedkeuring van een financiële commissie uit de Raad van Toezicht op de Rijksverzekeringsbank. Door deze Raad van Toezicht werd jaarlijks een lijst van fondsen, welke voor belegging in aanmerking kwamen, vastgesteld en aan Ministeriële goedkeuring onderworpen.

Voor het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds werd de beleggingspolitiek gevoerd door den voorzitter van de Pensioenraad, in overleg met het college van commissarissen van het Fonds.

De Rijkspostspaarbank en de Postcheque- en Girodienst verkrijgen beide hun te beleggen middelen in hoofdzaak over de postkantoren, zodat het begrijpelijk is, dat de belegging van de gezamenlijke stroom van gelden in één hand verenigd werd. De beleggingspolitiek werd opgedragen aan den directeur der Rijkspostspaarbank, die handelt in overleg met en onder toezicht van de Raad van Toezicht op de Rijkspost-

spaarbank. Wat de Postecheque- en Girodienst betreft, verkreeg uiteraard de directeur van die dienst de zeggenschap over de omvang der te beleggen bedragen.

De beleggingspolitiek der Indische Weduwen-, Wezen- en Pensioenfondsen berustte — en berust nog steeds — in handen van de gezamenlijke directie dier fondsen, die overleg pleegt met commissarissen.

Bij de overige institutionele beleggers was van coördinatie der beleggingspolitiek nog weinig of niets te bespeuren. De levensverzekeringmaatschappijen waren weliswaar door de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf van 1922 onder toezicht van de Verzekeringskamer gesteld, die door haar controle en door haar adviezen invloed op de beleggingspolitiek der maatschappijen vermag uit te oefenen, maar de vrijheid der individuele maatschappijen was toch zodanig gebleven, dat van coördinatie geen sprake kon zijn. Bij de bijzondere spaarbanken is een begin van coördinatie der beleggingspolitiek eerst te bespeuren vanaf 1932, toen de Nederlandsche Spaarbankbond door middel van zijn toen opgerichte afdeling „Belegging” zijn bemiddeling ging verlenen, met name bij het sluiten van onderhandse leningen en bij inschrijvingen op schatkistpapier.

De coördinatie van de beleggingspolitiek der Rijksinstellingen en -fondsen is ingeluid door de in werking treding op 1 Januari 1929 van de Beleggingswet 1928, welke wet steunde op de voorstellen van de Staatscommissie Van Vuuren (1925), geamendeerd door de Staatscommissie Van Gijn in haar verslag van 1928.

De Beleggingswet 1928¹⁾.

Teneinde eenheid te brengen in de beleggingspolitiek der Rijksinstellingen en -fondsen werd bij de Beleggingswet de Centrale Beleggingsraad ingesteld, gevestigd te Amsterdam en bestaande uit zeven leden (en zeven plaatsvervangende leden), waarvan er vijf worden benoemd door de Kroon en de overige twee door de Directie van De Nederlandsche Bank. De Centrale Beleggingsraad is belast met de regeling van de belegging der gelden en van het te gelde maken der beleggingen van:

- a. het Ongevallenfonds;
- b. het Landbouwongevallenfonds;
- c. het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds;
- d. het Ouderdomsfonds B;
- e. de Rijkspostspaarbank;
- f. het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds;
- g. de Postecheque- en Girodienst.

¹⁾ Wet van 29 December 1928, S. 507, houdende nadere regeling van de belegging van gelden van Rijksfondsen en -instellingen, gewijzigd bij de wetten van 29 November 1935, S. 685 en van 30 December 1938, S. 416.

Gezamenlijk vermogen van de belangrijkste institutionele beleggers in Nederland (in miljoenen Guldens).

Einde van het jaar	Vermogen van de instellingen onder toezicht van de Centrale Beleggingsraad ¹⁾	Vermogen van de gezamenlijke belangrijkste institutionele beleggers in Nederland ²⁾	1 in procenten van 2	Jaarlijkse toename van 1	Jaarlijks toename van 2	4 in procenten van 5	Einde van het jaar
	1	2	3	4	5	6	
1928	1.322	2.663	49,6			 1928
1929	1.508	2.964	50,9	186	301	61,8 1929
1930	1.607	3.220	49,9	99	256	38,7 1930
1931	1.680	3.334	50,4	73	114	64,0 1931
1932	1.914	3.702	51,7	234	368	63,6 1932
1933	2.022	3.915	51,6	108	213	50,7 1933
1934	2.171	4.163	52,1	149	248	60,1 1934
1935	2.175	4.215	51,6	4	52	7,7 1935
1936	2.312	4.463	51,8	137	248	55,2 1936
1937	2.439	4.792	50,9	127	329	38,6 1937
1938	2.575 ³⁾	5.035 ²⁾	51,1	136	243	56,0 1938

¹⁾ Rijksinstellingen en -fondsen. ²⁾ Indische fondsen, bijzondere spaarbanken en levensverzekeringmaatschappijen.

³⁾ Schatting.

De keuze der beleggingen op lange en op korte termijn werd beperkt door een desbetreffende opsomming in artikel 5 der Beleggingswet. Bovendien werd door de regeling van artikel 6 aan de belegging in Nationale Schuld uitdrukkelijk de prioriteit verleend.

De belegging op lange termijn en het te gelde maken van deze beleggingen geschieden door de Beleggingsraad op voorstel van of na overleg met het bestuur der Rijksverzekeringsspaarbank, den directeur der Rijkspostspaarbank (tevens voor de Postecheque- en Girodienst) of den voorzitter van de Pensioenraad. De eigenlijke beleggingspolitiek is dus onttrokken aan de bevoegdheid van de besturen der afzonderlijke fondsen en instellingen. Slechts de uitzetting van gelden op korte termijn (prolongatiën, effectenbeningen, wissels en kasgeldleningen) geschiedt nog door deze besturen, zij het met inachtneming van daartoe door de Centrale Beleggingsraad vastgestelde regelen; bovendien zijn de uitzettingen op korte termijn, wat de vijf fondsen betreft, beperkt tot 10 pCt. en wat de twee Rijksinstellingen betreft, tot 25 pCt. van het totale kapitaal. Voor transacties ter beurze is een daartoe aangewezen Beursorgaan ingeschakeld.

De positie van de Centrale Beleggingsraad op de kapitaalmarkt.

De rol, welke de Centrale Beleggingsraad op de Nederlandse kapitaalmarkt speelt, kan kwantitatief worden geïnterpreteerd aan de hand van de onderstaande tabel, waarin de ontwikkeling van de enorme bedragen, waarover de Raad bij zijn beleggingspolitiek beschikt, is weergegeven en vergeleken met de ontwikkeling van de bedragen, waarover de belangrijkste van de gezamenlijke institutionele beleggers in Nederland²⁾ beschikken. Het blijkt, dat de instellingen onder toezicht van de Centrale Beleggingsraad steeds ongeveer de helft van de gezamenlijke institutioneel te beleggen bedragen onder haar beheer hebben gehad. Het procentuele aandeel van de jaarlijkse toeneming van het vermogen onder beheer van de Raad in de jaarlijkse toeneming van het totale „institutionele” vermogen vertoont grotere schommelingen.

De macht van de Centrale Beleggingsraad springt nog duidelijker in het oog, wanneer men bedenkt, dat naast deze Raad als institutionele beleggers ongeveer 350 instellingen staan: de bijzondere spaarbanken en de levensverzekeringmaatschappijen. Door het tot

²⁾ De particuliere pensioenfondsen zijn hierbij wegens gebrek aan gegevens geheel buiten beschouwing gelaten. Het bezwaar hiervan is minder groot dan men wellicht op het eerste gezicht zou menen, omdat de grootste particuliere pensioenfondsen in ons land die zijn van enige in Nederland gevestigde internationale concerns, waarbij zowel de vorming als de belegging der fondsen voor het overgrote deel buiten de Nederlandse volkshuishouding om plaats vindt.

stand komen van het beleggerskartel is een aantal harer thans in haar beleggingspolitiek niet meer zelfstandig.

De kwalitatieve interpretatie van de positie van de Centrale Beleggingsraad brengt ons in aanraking met een verschijnsel, dat men zou kunnen aanduiden als monopolistische concurrentie op de kapitaalmarkt, waarop wij in een afzonderlijk artikel hopen terug te komen. Wij volstaan hier met de opmerking, dat de institutionele beleggers — waaronder de Centrale Beleggingsraad — een belangrijk gedeelte van de kapitaalmarkt voor zich kunnen reserveren en daardoor de mogelijkheid tot beïnvloeding van de leningsvoorwaarden vergroten. Dit reserveren geschiedt door de beleggingen in een vorm te gieten, welke voor een groot aantal geldnemers aantrekkelijkheid biedt, maar alleen voor de institutionele geldgevers in aanmerking komt. Deze vorm is die der lening op een enkele onderhandse schuldbekentenis, meestal kortweg onderhandse lening genoemd.

In welke mate de onderhandse leningen na de oorlog 1914—'18 aan betekenis gewonnen hebben als beleggingsobjecten van de institutionele beleggers, moge blijken uit de onderstaande tabel:

Omvang van de belegging in onderhandse leningen, verstrekt aan provinciën, gemeenten, e.d.¹⁾ (in miljoenen Guldens).

Einde van het jaar	Instellingen vanaf 1/1 '29 onder toezicht v. d. Beleggingsraad		Overige institutionele beleggers		Gezamenlijke institutionele beleggers	
	Bedrag	% van het totale vermogen	Bedrag	% van het totale vermogen	Bedrag	% van het totale vermogen
1911..	14	5,6	1	0,3	15	2,4
1913..	19	6,8	4	0,9	23	3,2
1916..	24	7,6	7	1,4	31	3,9
1920..	74	12,8	16	2,5	90	7,4
1926..	273	25,7	123	11,2	396	18,3
1927..	360	30,8	149	12,2	509	21,3
1928..	377	28,5	172	12,8	549	20,6
1929..	488	32,4	193	13,2	681	23,0
1930..	536	33,4	236	14,6	772	24,0
1931..	589	35,1	253	15,3	842	25,2
1932..	636	33,2	279	15,6	915	24,7
1933..	619	30,6	309	16,3	928	23,7
1934..	576	26,5	345	17,3	921	22,1
1935..	581	26,7	371	18,2	952	22,6
1936..	622	26,9	426	19,8	1.048	23,5
1937..	700	28,7	541	22,8	1.241	25,9
1938..	557	21,6	552	22,4	1.109	22,0

¹⁾ De onderhandse leningen, welke tot zeer omvangrijke bedragen door de Rijksinstellingen en -fondsen aan de Staat zijn verstrekt, zijn hier geheel buiten beschouwing gelaten, omdat de toeneming hiervan niet voortspuwt uit de in de tekst aangegeven oorzaken, maar uitsluitend uit de wens tot vereenvoudiging van de beleggingshandeling.

Uit deze tabel kan worden afgeleid, dat de onderhandse leningen aan provinciën, gemeenten, e.d. na de oorlog 1914—'18 steeds een zeer aanzienlijk deel van het vermogen der institutionele beleggers in beslag hebben genomen. Dat dit gedeelte van het vermogen bij de instellingen onder toezicht van de Beleggingsraad in de laatste jaren enigszins is gedaald, houdt verband met de sterke stijging van de belegging in Nationale Schuld (in toenemende mate ook op onderhandse schuldbekentenis)³⁾ en met het onbelegd laten van omvangrijke bedragen in de periode van lage rentestand. Desondanks is deze beleggings-

³⁾ De — in de tabel onder „overige institutionele beleggers” opgenomen — Indische Fondsen hebben in een dergelijke mate een verschuiving naar Indische Staatsschuld te zien gegeven, dat de cijfers daardoor sterk beïnvloed zijn; de absolute en relatieve toeneming van de belegging in onderhandse leningen door spaarbanken en verzekering-maatschappijen is dan ook nog veel aanzienlijker dan uit de bovenstaande tabel blijkt.

vorm ook voor de Rijksinstellingen en -fondsen nog altijd kwantitatief van zeer veel betekenis.

Het resultaat van de ontwikkeling is geweest, dat de particuliere beleggers meer en meer door hun institutionele collega's uit de markt zijn gedrongen. Tegenover een in totaal toenemend bedrag aan uitstaande onderhandse leningen staat namelijk in de laatste jaren een contractie van de „open” kapitaalmarkt: de aflossingen overtreffen daar de emissies⁴⁾. De beleggingsmogelijkheid voor de kleine beleggers in Nederland kromp in de aan de huidige oorlog voorafgegane periode zodanig in, dat in de introductie van allerlei buitenlandse waarden, zoals depot-fractiebewijzen e.d., heil moest worden gezocht.

De Nederlandse kapitaalmarkt wordt in toenemende mate voor de institutionele beleggers gereserveerd, die in staat zijn, hun machtspositie op die markt te doen gelden.

Onder deze, ook voor de machtspositie van de Beleggingsraad zo gunstige omstandigheden hebben zich de „incidenten” voorgedaan, waarop wij in de aanvang van dit artikel doelden en waaraan wij ten slotte enige woorden willen wijden.

De recente gebeurtenissen.

Het is enige malen achtereenvolgens voorgekomen, dat Rijksfondsen en -instellingen met gemeentebesturen tot overeenstemming waren gekomen over het verstreken van onderhandse leningen en de daaraan verbonden voorwaarden, behoudens goedkeuring van de Centrale Beleggingsraad, welke Raad dan enige weken nadien deze goedkeuring onthield op grond van een rentevoet, waarmede hij alleen genoegen wens te nemen, als de aflossingsvoorwaarden voor de geldnemers zouden worden verscherpt. Hiertegen is door de betrokken gemeentebesturen bezwaar gemaakt; de Centrale Beleggingsraad zou eenmaal gesloten contracten hebben doen verbreken. Het al of niet verlenen van goedkeuring door de Raad zou op de contracten geen invloed mogen hebben — anders zouden de gemeentebesturen tot het tijdstip van goedkeuring door de Raad gebonden zijn zonder gebondenheid van de tegenpartij —, maar alleen tegenover de betrokken Rijksfondsen en -instellingen tot uitdrukking mogen worden gebracht.

Naar onze mening is de wijze, waarop de bezwaren tegen het optreden van de Centrale Beleggingsraad naar voren zijn gebracht, niet de juiste. De Raad heeft gehandeld geheel binnen het kader van de bevoegdheid, hem toegekend bij artikel 7 van de Beleggingswet. Dat het optreden van de Raad tot ongewenste consequenties kan leiden, moet echter worden erkend, hetgeen intussen zelfs de Minister van Financiën heeft gedaan bij de Algemene Beschouwingen over de Rijksbegroting 1940 in de Eerste Kamer.

Reeds de in 1931 ingestelde Staatscommissie-Patijn moest in haar in 1933 verschenen rapport erkennen, „dat de door de wet geëischte goedkeuring van alle beleggingsbesluiten door den Centralen Beleggingsraad somtijds een ongewenste vertraging tengevolge heeft”⁵⁾. Een der leden der Commissie, de heer K. Lindner, kwam in verband hiermede in zijn aan het rapport toegevoegde minderheidsnota⁶⁾ met voorstellen tot wijziging der positie van de Centrale Beleggingsraad, welke in de richting gingen van het vóór-ontwerp-Beleggingswet der Staatscommissie-Van Vuuren (1925). Ingevolge dit vóór-ontwerp zouden de besturen der Rijksinstellingen en -fondsen met de eigenlijke belegging belast blijven, echter met inacht-

⁴⁾ Vgl. het artikel „Contractieverschijnselen en verschuivingen op de open kapitaalmarkt in Nederland” in het Econ.-Stat. Maandbericht van Januari 1939.

⁵⁾ Rapport van de Commissie van Onderzoek inzake het huidige systeem van belegging van de gelden der Rijksfondsen, blz. 11.

⁶⁾ Blz. 57.

neming van de *richtlijnen*, daartoe door de Beleggingsraad vast te stellen. Het komt ons voor, dat alleen een dergelijke regeling de zo gewenste soepelheid in de beleggingspolitiek kan brengen, welke thans ten enenmale ontbreekt. De enige raison d'être van een om de veertien dagen of maandelijks vergaderende Centrale Beleggingsraad kan zijn, als overheidsinstantie *toezicht* te houden op de belegging van een aanzienlijk deel van het Nederlandse spaarkapitaal, daarbij enerzijds rekening houdende met de belangen van de brede volksmassa's, die op de duur aanspraken op het belegde vermogen kunnen doen gelden, anderzijds trachtende, misbruik van de machtspositie der beleggende instanties op de kapitaalmarkt te verhinderen. Het is dan ook — in het licht van de recente ervaringen — te betreuren, dat in de Beleggingswet niet de betreffende voorstellen van de Commissie-Van Vuuren, maar die van de in 1926 ingestelde Commissie-Van Gijn⁷⁾ zijn overgenomen.

C. GOEDHART.

⁷⁾ Vgl. het Verslag dier Commissie van 1928.

KROTOPRUIMING.

Nu de Minister van Binnenlandsche Zaken nieuwe maatregelen ter bevordering van de krotopruijing heeft vastgesteld, welke maatregelen begin Januari zijn gepubliceerd, kan het van belang zijn, enkele beschouwingen te wijden aan de krotopruijing in ons vaderland, zoowel in de stad als op het land.

Hoe worden krotten opgeruimd?

Het mag als bekend worden verondersteld, dat uit 's Rijks kas bijdragen kunnen worden verkregen voor het bouwen van woningen ter vervanging van krotten. De betreffende regelingen dateeren in haar huidige vorm reeds van 1926 en 1927 en zijn sindsdien practisch niet gewijzigd. Blijkbaar waren zij voldoende om het beoogde doel — het bouwen van woningen, die binnen het bereik van het in krotten gehuisveste minst draagkrachtige deel der bevolking vallen — te bereiken.

Toch zijn deze regelingen niet op een zoodanige schaal toegepast als binnen het kader van de beschikbare middelen mogelijk was en als wenschelijk zou zijn geweest, zoowel uit het oogpunt van de verbetering van de volkshuisvesting als van de vermeerdering van de werkgelegenheid.

Voor den bouw van huurwoningen ter vervanging van krotten — in den regel te bouwen door de gemeente, een enkele maal ook door een woningbouwvereniging — kan een jaarlijksche bijdrage van *f* 50 (voor een groot gezin *f* 75) worden verleend, waarvan Rijk en gemeente ieder de helft voor hun rekening nemen. Een dergelijke woning voor een normaal gezin kon vóór de jongste prijsstijging worden geëxploiteerd voor *f* 2.75 à *f* 3.— per week in de kleinere gemeenten, zoodat voor gezinnen met de laagste inkomens de huur op *f* 1.75 à *f* 2.— per week kon worden gesteld. Deze huur was, naar de practijk leerde, niet te hoog.

Voor den bouw in landelijke gebieden van woningen, welke bestemd zijn om eigendom van de bewoners te worden, kan een bijdrage ineens worden verleend van ten hoogste *f* 600 (voor een groot gezin *f* 900), eveneens door Rijk en gemeente, ieder voor de helft, te betalen.

Een dergelijke woning kon tot vóór den huidige oorlog worden geleverd voor circa *f* 2.25 per week. Bij betaling van dit bedrag wordt de bewoner in 30 jaar onbezwaard eigenaar.

Gedurende de jaren 1928 tot en met 1938 zijn volgens deze regelingen gebouwd rond 8500 huurwoningen en 250 eigen woningen, gemiddeld dus onderscheidenlijk 775 en 23 per jaar. Deze cijfers zijn niet in overeenstemming met de behoefte.

De Hoofdinspecteur voor de Volkshuisvesting trekt in zijn jaarverslag over 1938 uit de gegevens omtrent

het aantal nog bewoonde krotwoningen in verschillende deelen des lands de conclusie, dat de eerste vijf jaren in Nederland 30 à 40.000 woningen — dat is dus 6000 à 8000 per jaar — vervanging eischen, en „dat het tempo, waarin in Nederland de woningvoorraad wordt vernieuwd, niet bevredigend is”.

„Voor een deel” — aldus het aangehaalde verslag — „is men hierbij afhankelijk van een opleving van handel en bedrijf, waaraan vele woningen — zij het dan niet altijd slechte — ten offer plegen te vallen; voor een ander deel echter wordt het tempo bepaald door het rechtstreeksch ingrijpen van de gemeentelijke Overheid, die hier een belangrijke taak heeft. Het lijdt geen twijfel, dat vele gemeenten daarin ernstig tekort schieten en dat met name de onbewoonbaarverklaring der daarvoor in aanmerking komende woningen in vele gevallen achterwege blijft.”

Blijkens hetzelfde jaarverslag zijn de laatste 5 jaren gemiddeld per jaar 1750 woningen onbewoonbaar verklaard en 1150 onbewoonbaarverklarde woningen ontruimd. Het eerste cijfer kan als vaststaand worden aangenomen, omdat het aantal besluiten tot onbewoonbaarverklaring en het aantal woningen, waarop deze betrekking hebben, nauwkeurig bekend zijn. Het tweede is mogelijk aan den lagen kant, omdat de ontruiming van een onbewoonbaarverklarde woning gemakkelijk aan de aandacht kan ontsnappen. Deze cijfers en het aantal met steun in verband met krotopruijing gebouwde woningen — circa 800 per jaar — blijven wel belangrijk achter bij het aantal van 6000 à 8000 woningen, dat per jaar zou moeten worden vervangen.

Deze cijfers zijn ontleend aan officieele gegevens, hetgeen niet het geval is met het cijfer van 70.000 in Nederland aanwezige krotwoningen, hetgeen op het krotopruijingscongres van den Nationalen Woningraad op 28 Januari 1939 met zooveel nadruk naar voren is gebracht. De officieele cijfers zijn echter van dien aard, dat het begrijpelijk is, dat de Regeering nieuwe maatregelen heeft beraamd, waarvan de vaststelling helaas door de politieke moeilijkheden van den vorigen zomer en daarna door het uitbreken van den oorlog is vertraagd.

De oorzaken van den achterstand.

De oorzaken van het geringe gebruik, dat van deze regelingen is gemaakt, waardoor veel minder woningen ten behoeve van krotopruijing zijn gebouwd dan in het belang van een regelmatige vervanging van slechte woningen noodig zou zijn, zijn van verschillende aard.

In onderscheidene steden is de laatste jaren in redelijke mate met behulp van jaarlijksche bijdragen gebouwd. Bovendien is het daar geenszins noodig, dat het aantal nieuwgebouwde woningen in verband met krotopruijing gelijken tred houdt met het aantal onbewoonbaarverklarde woningen. Een belangrijk deel van de uit deze woningen verdreven bewoners blijkt steeds op de vrije markt een woning te kunnen vinden.

Op het platteland is dit als regel niet het geval. De ervaring leert, dat zonder nieuwen aanbouw ontruiming van onbewoonbaarverklarde woningen niet mogelijk is, doordat anders dan in de steden als regel geen enkele woning beschikbaar is, waarin de uit onbewoonbaarverklarde woningen verdreven bewoners hun intrek kunnen nemen. Deze moeten eerst nog worden gebouwd.

In de landelijke gemeenten toch bestaat veelal geen particulier bouwbedrijf, dat woningen op voorraad bouwt. Er pleegt niet anders te worden gebouwd dan op bestelling. In het begin van deze eeuw was het nog wel gewoonte, dat de aannemers in den winter, wanneer er niet gebouwd kon worden, hun personeel aan het werk hielden door een aantal kozijnen, ramen en deuren op voorraad te laten maken. Waren deze dan in het zomerseizoen niet noodig voor de op bestelling te bouwen huizen, dan werden zij in een paar huisjes verwerkt, die dan verhuurd werden. Tegen-

woordig geschiedt dit niet meer. De aannemer betreft al deze onderdeelen van de timmerfabrieken, wanneer hij ze noodig heeft en op het platteland bouwt hij niet meer op voorraad. Zulks heeft echter tengevolge, dat de woningvoorraad op het platteland uiterst beperkt is en dat er geen reserve aanwezig is.

Ontruiming van onbewoonbaarverkleerde woningen is dus op het platteland als regel eerst mogelijk, wanneer een gelijk aantal nieuwe woningen wordt gebouwd. Uit den aard der zaak is het, althans wanneer de bewoners van de krotten tot de bevolkingsgroep met geringe draagkracht behooren, de gemeentelijke Overheid, die hiervoor zal moeten zorgen. In vele gevallen echter blijkt die niet aanstonds hiertoe bereid te zijn. Ook hiervoor is weer meer dan één oorzaak aan te wijzen.

Vele gemeenten verkeeren in financiële moeilijkheden. Het is begrijpelijk, dat deze niet gaarne nieuwe uitgaven op zich nemen. Een bijdrage van f 25 per jaar gedurende 50 jaar of een bijdrage ineens van f 300 schijnt gering. Moet echter een aantal woningen worden gebouwd, dan is het begrijpelijk, dat zorgzame gemeentebesturen nog eens overwegen, omdat zij dergelijke posten op de begroeting brengen. Dit geldt vooral voor die gemeenten, die nog niet noodlijdend zijn en dus geen bijdrage uit 's Rijks kas in de huishouding der gemeente ontvangen, doch met de uiterste zuinigheid nog juist haar begrooting sluitend weten te maken. In zulk een gemeente kan een bijdrage voor één woning ten behoeve van krotopruiming de druppel zijn, die den emmer doet overloopen.

Een ander bezwaar kan voortvloeien uit het karakter van de krotbewoners. In vele gevallen zijn het de bewoners, die de woning tot een krot maken, doordat zij de kunst van wonen nog niet hebben geleerd. Het is begrijpelijk, dat vele gemeentebesturen huiverig zijn om aan dergelijke gezinnen nieuwe woningen beschikbaar te stellen, omdat de vrees gewettigd is, dat deze spoedig uitgewoond zullen zijn.

Indien in een gemeente reeds een aantal krotten is opgeruimd en door nieuwe woningen vervangen, waarvoor na een zorgvuldige selectie de beste krotbewoners zijn uitgezocht, is de kans groot, dat het gemiddelde gehalte van de overblijvenden nog verder afwijkt van den norm, die voor het bewonen van een nieuwe woning mag worden gesteld. Dit maakt de animo om voor deze groep nieuwe woningen te bouwen nog kleiner.

Deze omstandigheden maken het verklaarbaar, dat bij vele gemeentebesturen, met name op het platteland, niet die activiteit voor het opruimen van krotten en het vervangen door nieuwe woningen aanwezig is gebleken, die in het belang van een regelmatig vooruitgang op het gebied der volkshuisvesting wenschelijk was en dat de door den Hoofdinspecteur aangegeven norm voor de vernieuwing van den woningvoorraad op verre na niet bereikt werd. Deze achterstand was het, die tot de vaststelling van een nieuwe regeling heeft geleid.

De nieuwe regeling.

De regeling van 6 Januari 1940 is van tijdelijken aard. Zij beoogt enkele moeilijkheden, die bij de uitvoering van de betreffende paragrafen der Woningwet aan den dag zijn getreden, door het tijdelijk verlenen van extra-hulp weg te nemen.

De omstandigheid, dat nog vele, voor onbewoonbaarverklaring in aanmerking komende, woningen worden bewoond, geeft de Regeering aanleiding een beroep op de gemeentebesturen te doen — aldus de circulaire —, ten einde te komen tot een meer volledige uitvoering van de Woningwet op dit punt, waardoor tevens de werkgelegenheid zal worden vergroot.

De circulaire wijst dan op den uitdrukkelijken eisch van de Woningwet, dat woningen, die ongeschikt zijn ter bewoning en niet door het aanbrengen van verbeteringen in bewoonbaren staat kunnen worden ge-

bracht, onbewoonbaar worden verklaard. De wet deelt in dit opzicht aan de gemeenten een belangrijke en verantwoordelijke taak toe. Vervolgens wordt gewezen op de moeilijkheden van financiële aard, welke — wanneer nieuwbouw ter vervanging van de onbewoonbaarverkleerde woningen noodzakelijk is — voor vele gemeenten een beletsel zijn om haar door de wet opgedragen taak naar behooren te vervullen. Deze moeilijkheden worden thans door een tijdelijken maatregel overbrugd.

Alvorens het karakter en de strekking van dezen maatregel uiteen te zetten, geeft de circulaire enkele aanwijzingen omtrent eventueele vervanging van onbewoonbaarverkleerde woningen.

Onbewoonbaarverklaring en ontruiming van woningen — zegt de circulaire — behoeven op zichzelf nog niet aanbouw van een gelijk aantal nieuwe woningen, waarvan bouw en exploitatie niet selfsupporting zijn, noodzakelijk te maken. In sommige gevallen — de circulaire heeft hier blijkbaar het oog op de steden — zal reeds de aanwezige woningvoorraad voldoende gelegenheid bieden tot opschuiving, waardoor de bewoners der aan de woningmarkt onttrokken woningen betere huisvesting kunnen bekomen. In andere gevallen zal de normale aanbouw van nieuwe woningen, hetzij door particulieren, hetzij met voorschotten van Overheidswege, een zoodanige opschuiving teweeg kunnen brengen. Indien evenwel de aanbouw van nieuwe woningen noodzakelijk is, teneinde in de huisvesting van de bewoners der onbewoonbaarverkleerde woningen te voorzien en de toekomstige bewoners niet in staat zijn de kostprijs-huur van de nieuwe woning op te brengen, of — ingeval het om eigen woningen gaat — de rente en aflossing van het bouwkapitaal ten volle voor hun rekening te nemen, is de Regeering bereid, de gemeenten in den aan gegadigden te verlenen steun op een bijzondere wijze tegemoet te komen.

Tot nu toe konden, zooals reeds in den aanhef werd gezegd, voor den bouw van woningen ter vervanging van krotten naast voorschotten op den voet der Woningwet — waarvan de rente de laatste jaren 3½ pCt. bedroeg en thans op 4 pCt. is gebracht — bijdragen worden verleend. Zoowel de jaarlijksche bijdragen voor huurwoningen, als de bijdragen voor woningen, welke eigendom worden van de bewoners, worden door het Rijk en de gemeente ieder voor de helft gedragen.

Deze regelingen zijn ongewijzigd van kracht gebleven. Naast de bestaande bijdragen worden echter voortaan als tijdelijke maatregel voorschotten beschikbaar gesteld tegen een rente van 1½ pCt. beneden de normale, voor de naaste toekomst dus 2½ pCt., waardoor het bedrag der te betalen annuïteit aanmerkelijk lager wordt. De circulaire becijfert het verschil bij een woning van f 2400 op 50 cent per week.

Het blijkt intusschen niet de bedoeling te zijn, dit bedrag aan de bewoners ten goede te doen komen. Immers zouden in dat geval de financiële moeilijkheden voor de gemeenten dezelfde blijven, terwijl de regeling juist beoogt, deze moeilijkheden kleiner te maken.

De gewone bijdragen — zegt de circulaire — zullen, zoo zij al niet geheel kunnen worden gemist, in vele gevallen wellicht tot een belangrijk lager bedrag kunnen worden teruggebracht, waardoor de kosten voor de gemeente kunnen worden verminderd. Evenals tot dusverre toch zullen de bijdragen slechts worden beschikbaar gesteld, voor zoover de gezinsinkomsten der betrokkenen zulks noodig maken.

Deze regeling komt dus hierop neer, dat woningen, welke in verband met krotopruiming worden gebouwd, evenals tot dusver aan gezinnen met geringe draagkracht voor gereduceerden prijs beschikbaar worden gesteld. Voor zoover de door het Rijk te verlenen rentevermindering niet voldoende is om de woningen binnen het bereik te brengen van

de gezinnen van geringe draagkracht, voor welke zij bestemd zijn, zal een bijdrage volgens de bestaande regelingen kunnen worden verleend. Van deze bijdrage, die natuurlijk lager kan zijn dan voorheen, betaalt de gemeente de helft.

Om een concreet voorbeeld te nemen: Wanneer de exploitatiekosten van een te bouwen woning op den voet der Woningwet *f* 3.25 per week bedragen, kon voorheen in geval van krotopruiming bij verhuring een bijdrage van ten hoogste *f* 50 per jaar worden verleend. Zoo noodig kon dus de huur tot *f* 2.25 worden gereduceerd.

Voortaan zal de Regeering beginnen met een reductie van de rente, waardoor de exploitatie-uitgaven tot ongeveer *f* 2.75 worden teruggebracht. Kan de gegadigde niet meer dan *f* 2.25 per week betalen, dan is een bijdrage van 50 cent per week of *f* 25 per jaar noodig, waarvan de gemeente *f* 12.50 betaalt. De financieele last voor de gemeente wordt in dat geval dus tot de helft teruggebracht.

Deze nieuwe regeling geldt, als gezegd, uitsluitend voor krotopruiming. Onverminderd blijft de eisch gelden, dat ten minste een gelijk aantal woningen onbewoonbaar wordt verklaard en tegen het tijdstip waarop de te bouwen woningen in gebruik zullen worden genomen, blijvend zal worden ontruimd.

Slotbeschouwing.

De thans vastgestelde regeling, die in het bovenstaande werd uiteengezet, draagt nog niet het stempel van de door het intreden van den oorlogstoestand gewijzigde omstandigheden. De stijging der bouwkosten, die sedert 1 September ongeveer 20 pCt. bedraagt, en die ook doorwerkt op de exploitatiekosten, komt in de voorschriften van de regeling niet tot uiting. Toch is deze van groot belang, omdat de draagkracht van de gegadigden voor woningen ter vervanging van krotten vermoedelijk niet zal zijn gestegen. Zulks zal de exploitatiemoelijkheden stellig vergrooten en een opwaartschen druk uitoefenen op de te verleenen bijdragen. Dit laatste zal echter de financieele moeilijkheden voor de gemeenten, die door den nieuwen maatregel aanmerkelijk zijn verlicht, weer groeter kunnen maken.

De crisismoments komen voor den dag in een zinsnede aan het slot van de circulaire, waarin de Regeering zich voorbehoudt, de verstrekking van voorschotten en bijdragen afhankelijk te stellen van het verloop der bouwkosten, de beschikbaarheid van bouwmaterialen en den stand der kapitaalmarkt. De hoop mag worden uitgesproken, dat omstandigheden als hier bedoeld, welke niet slechts zouden nopen tot het buiten werking stellen van deze regeling, doch bovendien een ernstige stagnatie in de geheele woningvoorziening zouden veroorzaken, zich niet zullen voordoen.

Door de thans vastgestelde regeling wordt het offer, dat door de gemeente voor de opruiming van krotten moet worden gebracht, zonder twijfel belangrijk verlicht. Verwacht mag dus worden, dat vele gemeenten, die tot nu toe aarzelend bleven staan, er thans gemakkelijker toe zullen komen, een stap in de richting van de verbetering van de bestaande woningtoestanden te doen.

Naarmate de omstandigheden moeilijker worden, staat ons vermoedelijk een vermindering van de woningproductie te wachten, omdat het aan den bouw verbonden risico groeter wordt en de stijgende exploitatiekosten de rentabiliteit steeds dubieuser maakt.

Indien de nieuwe regeling tengevolge zal hebben, dat ook in deze crisismoments voor zoover de benodigde materialen beschikbaar zijn, de aanbouw van nieuwe woningen, de verbetering van de volkshuisvesting en de vernieuwing van den woningvoorraad regelmatig voortgaan, dan zal de regeling het hare kunnen doen om stagnatie in de bouwnijverheid te voorkomen en ook in dit opzicht bewijzen, voor het maatschappelijk leven van groote beteekenis te zijn.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

SUIKERVORZIENING VAN NEDERLAND.

De beschouwingen van den heer Dr. P. J. H. van Ginneken in het laatste nummer van dit tijdschrift, gezien in één verband met hetgeen in het voorafgaande nummer onder dit hoofd door mij werd geschreven, geven mij nog aanleiding tot de volgende opmerkingen.

In de eerste plaats zij er op gewezen, dat het bewuste artikel niet is uitgegaan van „de belanghebbenden bij de Java-suikerindustrie”, maar de persoonlijke opinie weergeeft van den schrijver en gebaseerd is op economische overwegingen.

Wat betreft het voor 1941 vastgestelde productiecijfer van den Java-oogst, kan worden volstaan met te verwijzen naar het bericht van F.O. Licht d.d. 21 December sub „Java”.

Als prijs van Javasuiker naar Nederland wordt natuurlijk niet aangenomen de thans voor de afzetgebieden in het Oosten geldende prijs. Reeds sedert jaren stelt de Nivas verschillende verkoopprijzen vast voor de verschillende afzetgebieden in de wereld. Zoo is, teneinde met Cuba en andere productielanden te kunnen concurreren, de prijs voor afscheep bewesten Suez aanmerkelijk lager dan de prijs voor Britsch-Indië, China, enz. Dit mag toch wel als algemeen bekend worden aangenomen. Voor deze methode de uitdrukking „dumpingsaanbod” te bezigen, kan niet scherp genoeg worden afgekeurd.

Wanneer het tenslotte op een onpartijdige beoordeling van redelijke en rechtvaardige belangen aankomt, dan behoeft de Java-suikercultuur geen enkele uitspraak te vreezen.

A. V.

DE RIJKSMIDDELEN OVER DECEMBER.

Algemeen beeld.

De opbrengst der Rijksmiddelen over de laatste maand van het juist verstreken jaar heeft in de ontwikkeling, die de loop dier middelen sedert het uitbreken van den oorlog vertoonde, niets veranderd. Tegenover de heffingen, die een inzinking hebben ondergaan, staat een andere groep, welke door den oorlogstoestand in sterke mate is gestimuleerd. De invloed van de laatsbedoelde middelen overweegt tot dusver en hieraan is het vrij gunstige eindresultaat te danken, dat de niet-directe belastingen in den laatsten tijd te zien geven. Ditmaal bedroeg de totale ontvangst van deze heffingen *f* 39.262.500, d.i. *f* 2.629.700 meer dan in de laatste maand van het vorige jaar en *f* 2.452.100 boven de gemiddelde maandraming. Eén blik over de verschillende posten doet de voornaamste oorzaak van deze toeneming zien: de invoerrechten, die met een opbrengst van *f* 12.074.300 een nieuw record bereikten en hierdoor een surplus van *f* 3.852.100 boven December 1938 voor 's Rijks schatkist opleverden. Naast deze rechten verschaffen het statistiekrecht, de zout-, de geslacht-, de wijn-, de hier-, de suiker- en de tabaksaccijns en de belasting op gouden en zilveren werken een hogere opbrengst. De overige middelen gaven een lagere ontvangst; de conjunctuurheffingen (de zegel- en de registratierechten) vertoonen op dit oogenblik zelfs een dieptepunt.

Het Jaaroverzicht maakt een bevredigenden indruk. De totale ontvangsten van de twaalf maanden van 1939 hebben *f* 475.482.400 bedragen tegen *f* 440.143.700 in het daaraan voorafgaande jaar en bij een jaarraming van *f* 441.725.000. Elf middelen droegen tot den vooruitgang bij met een totaal-bedrag van *f* 48.248.900; de stijging komt voornamelijk voor rekening van de invoerrechten en van de omzettehasting, die resp. *f* 23.603.000 en *f* 11.656.600 meer hebben opgeleverd. Zes middelen brachten gezamenlijk *f* 12.910.100 minder op (waarvan *f* 6.103.300 aan successierechten). Wat de raming betreft, valt een gelijksoortige verhouding waar te nemen; tien middelen overtroffen de raming tezamen met *f* 47.346.400, terwijl de resteerende zeven middelen met elkander *f* 13.589.000 beneden de raming bleven.

Dividend- en tantiëmebelasting.

Bij nadere analyse blijkt, dat de dividend- en tantiëmebelasting f 326.800 minder heeft opgeleverd dan in December 1938. Gerekend over twaalf maanden blijft 1939 nog f 1.339.100 in het voordeel. Dit is louter aan de verhooging der opcenten in Mei 1938 te danken; de inzinking in de conjunctuur heeft het verwachte voordeel tegengehouden. Het geraamde opbrengstcijfer werd dan ook niet gehaald (tekort f 621.700).

Invoerrechten.

De invoerrechten waren weer verrassend hoog. De ontvangst beliep f 12.074.300 of f 4.074.300 meer dan waarop blijkens de gemiddelde maandraming werd gerekend. Gerekend over twaalf maanden is de raming met f 26.755.200 overschreden. De invoer heeft den laatsten tijd een geforceerd karakter gekregen, waarbij juist de invoer van bewerkte artikelen (dus geen grondstoffen, die in het algemeen vrij van invoerrechten zijn) sterk is toegenomen. Ook het statistiekrecht ondergaat hiervan den invloed (stijging ditmaal f 49.100). Het totale accres over 1939 bedraagt bij dit middel f 79.800.

Accijnzen.

De accijnzen worden over het algemeen door de huidige tijdsomstandigheden gunstig beïnvloed. Alleen de zoutaccijns maakt den laatsten tijd een minder goed figuur. Weliswaar gaf de afgelopen maand voor dit middel een kleine verhooging te boeken, doch de maandraming werd bij lange na niet gehaald. Waar voorts de eerste twee maanden van het laatste kwartaal bijzonder lage ontvangsten aanwezen, behoeft het niet te verwonderen, dat de jaaropbrengst van 1939 f 277.500 bij die van het daaraan voorafgaande jaar ten achter bleef. Bij al de overige accijnzen werd echter zoowel de opbrengst van 1938 als de jaarraming vrij belangrijk overtroffen. De voorraadvorming, het toegenomen verbruik na het intreden van den mobilisatietoestand en de prijsstijging van verschillende artikelen hebben hier samengewerkt. Ook de maand December bracht een stijging over de geheele lijn. Bij den geslachtaccijns beliep de toeneming f 165.200 door de vele slachtingen voor de militairen en voor de Veehouderijcentrale (vleesch in blik). De wijnaccijns verschafte f 24.600 méér. Daarentegen verschafte de gedistilleerdaccijns f 38.200 minder, doch deze teruggang is slechts schijnbaar, daar de laatste maand van het jaar ditmaal een verschijndag van den krediettermijn minder telde dan in 1938. Het bier leverde f 211.400 meer op door het maken van grootere voorraden in September jl. Opvallend is de hooge opbrengst van den suikeraccijns; een ontvangst van f 6.627.000 werd in jaren niet verkregen. Er kwam f 1.472.900 meer binnen dan in December 1938, terwijl de maandraming met f 1.952.000 werd overschreden. Ook bij dezen accijns is voorraadvorming in het spel geweest (in October jl.). Gerekend over twaalf maanden heeft 1939 een hogere bate van f 4.273.400 in 's Rijks schatkist gebracht. Tenslotte wees ook de tabaksaccijns een, zij het niet belangrijke, stijging van opbrengst aan (met f 75.900). Op al deze middelen heeft de mobilisatie een stimulerenden invloed uitgeoefend.

Andere indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken liep op met f 2.500; gerekend over twaalf maanden bedraagt de toeneming, dank zij de opleving in de zilverindustrie, f 59.500. Daarentegen gaf de omzetbelasting iets minder dan in de gelijknamige maand van het vorige jaar (vermindering f 199.600). Deze daling is evenwel een noodwendig gevolg van de gewijzigde betalingsregeling, waardoor de belangrijkste aanslagen thans in de eerste maand van het kwartaal binnenkomen. Op zichzelf beschouwd was de ontvangst voor de laatste maand van het kwartaal

volstrekt niet ongunstig. Dank zij de verzwaring van het tarief, de abnormale voorraadvorming en de prijsstijging van verschillende artikelen is in 1939 f 11.656.600 meer ontvangen dan in 1938, terwijl de jaarraming met f 6.784.300 werd overtroffen. Met de couponbelasting gaat het nog steeds bergafwaarts; ditmaal beliep de teruggang f 55.000 (over het geheele jaar f 319.200).

Zoals reeds hierboven werd opgemerkt, gaat het met de z.g. conjunctuurheffingen slecht. Er gaat weinig in den effectenhandel en in den handel in vast goed om. De oprichting en kapitaalsuitbreiding der N.V.'s stagneeren. Aan zegelrechten werd in de afgelopen maand f 604.800 minder ontvangen, waarvan f 158.200 aan een trager vloeien van de beursbelasting moet worden toegeschreven. Aan registratierechten werd f 1.078.600 minder geïnd. De opbrengsten, welke konden worden geboekt, waren uiterst minimaal en herinneren aan de scherpste crisisjaren. Gerekend over twaalf maanden zijn de zegelrechten f 3.094.400 en de registratierechten f 3.110.900 bij de ontvangsten van het vorige jaar ten achter gebleven.

De successierechten gaven ditmaal ook minder (teruggang f 870.700). Het geldt hier echter een uiterst wisselvallig middel. De opbrengst van 1939 stelde teleur; vergeleken met het voorafgaande jaar was een daling vast te stellen van f 6.103.300. De daling in het scheepvaartverkeer oefent een funesten invloed op den loop der loodsgelden uit. Er komt in de laatste maanden nog slechts ongeveer f 25.000 binnen (maandraming f 62.500).

Directe belastingen.

Het totaal-bedrag van alle directe belastingen staat op ultimo December jl. te boek voor f 135.181.900. Dit beteekent een vooruitgang van f 11.907.300 bij den stand op 31 December 1938, toen het totaal van de zuivere kohierbedragen der overeenkomstige belastingjaren f 123.274.600 bedroeg. In hoofdzaak is de vooruitgang te danken aan de inkomstenbelasting, waarvan het zuiver kohierbedrag thans f 92.662.400 beloopt (tegen f 80.535.100 op 31 December 1938, welk bedrag evenwel inmiddels is opgelopen tot f 84.836.500). Ter vergelijking diene, dat de raming voor de inkomstenbelasting op f 82.500.000 werd gesteld. De verbetering van de conjunctuur in 1938 is oorzaak van deze vrij gunstige uitkomst. De overige directe belastingen vertoonen eenige verschillen in meer of minder, die van weinig belang zijn en niet gemakkelijk kunnen worden toegelicht.

AANTEKENINGEN.**De landbouwexportgewassen van Nederlandsch-Indië in 1938.¹⁾**

Hoewel het aandeel van den export van landbouwvoortbrengselen in de totale opbrengst van den uitvoer van Nederlandsch-Indië achteruitgaat onder invloed van den toenemenden export van mijnbouwproducten, is de toestand van den landbouw, zoowel ondernemings- als bevolkingslandbouw, voor het welvaartspeil van Indië nog steeds van de grootste betekenis. Bovengenoemde publicatie, die voor het eerst in 1925 verscheen, bevat dan ook in haar huidige vorm een schat van waardevolle gegevens voor ieder, die zich op dit gebied nader wil oriënteren. Niet alleen vindt men hier uitvoerige gegevens omtrent de voortbrenging en uitvoer van Indische agrarische grondstoffen en voedingsmiddelen, maar ook aan de positie van Indië ten opzichte van andere producenten van deze artikelen is in ruime mate aandacht geschonken.

In 1938 bedroeg de uitvoer van landbouwproduc-

¹⁾ Mededeeling No. 175 van het Centraal Kantoor voor de Statistiek te Batavia. (Landsdrukkerij Batavia, November 1939).

ten uit Nederlandsch-Indië 3.419.000 ton met een waarde... (excl. uitvoerrechten) van f 426.000.000 (1928: 5.140.000 ton, 1.237 miljoen Gulden), waarin, wat de waarde betreft, Java en de Buitengewesten voor resp. 43 (1928: 58 pCt.) en 57 pCt. (1928: 42 pCt.) bijdroegen. Het aandeel in de totale uitvoerwaarde van Indië bedroeg in 1938 64.7 pCt. (1928: 78.5 pCt.).

Belangwekkend is de tabel, waarin vanaf 1928 het aandeel van den ondernemings- en bevolkingslandbouw in de uitgevoerde hoeveelheden der verschillende producten wordt weergegeven; wij ontleenen hieraan het volgende:

Percentage der uitgevoerde hoeveelheden, afkomstig van ondernemings- en bevolkingslandbouw van Nederlandsch-Indië.

	Onderneming		Bevolking	
	1928	1938	1928	1938
Suiker.....	99	99	1	1
Cacao.....	76	98	24	2
Thee.....	78	82	22	18
Gambir.....	62	64	38	36
Rubber.....	61	52	39	48
Koffie.....	38	42	62	58
Aetherische oliën....	43	43	57	57
Nootmuskaat-foelie..	23	20	77	80
Tabak (alle soorten)..	59	70	41	30
Kapokproducten....	8	17	92	83
Klapperproducten..	4	5	96	95
Peper.....	1	1	99	99

In het hoofdstuk: „Nederlandsch-Indië als leverancier van tropische landbouwproducten”, vindt men tal van gegevens over de concurrentiepositie van Indië op dit gebied, welke nog aangevuld worden bij de bespreking van de afzonderlijke producten in dit werk.

Ondanks alle pogingen om elders de kinacultuur ingang te doen vinden, overweegt Indië nog verre als kina-producent. De wereldproductie bedroeg in 1938 pl.m. 12.500 ton, waarvan Indië 90 pCt. voor zijn rekening nam; Britsch-Indië produceerde 900 ton in 1938.

Het aandeel van Indië in de werelduitvoeren van kapok (alle soorten) ad 25.100 ton, bedroeg in 1938 slechts 64 pCt. (in 1936 bedroeg dit percentage nog

78). Men schrijft, in deze publicatie, die daling toe aan kleinere Java-oogsten als gevolg van minder goede weersomstandigheden. Naar wij meenen, zijn ook de moderne economisch-koloniale expansiepolitiek, die voor een deel autarkische elementen in zich draagt: (voor de kapok bijv. de ontwikkeling in Fransch-Indo-China, de steeds belangrijker worden- de concurrente voor de Java-kapok) gevoegd bij de Indische ordeningspolitiek t.a.v. het product, factoren, die op dezen teruggang van het Indische aandeel invloed hebben uitgeoefend.

De wereldpeperuitvoer bedroeg in 1938 ruim 64.000 ton, waarvan Indië pl.m. 54.500 ton (85 pCt.) leverde. Indo-China en Serawak zijn hier andere vrij belangrijke producenten (resp. 5.705 en 3.061 ton uitvoer in 1938).

Uit Indië kwam in 1938 een derde van den totalen werelduitvoer van rubber.

Omgerekend op copra-equivalent bedroeg de werelduitvoer van klapperproducten in 1938 ruim 2 miljoen ton, waarvan Nederlandsch-Indië bijna 600.000 ton (29 pCt.) leverde. Andere producenten zijn (cijfers tusschen haakjes uitvoer in duizenden tons in 1938): Philippijnen (674), Ceylon (257), Malakka (156) en Oceanië (222).

Neemt men uitsluitend den copra-uitvoer in beschouwing, dan blijkt Nederlandsch-Indië hiervoor nog steeds de belangrijkste leverancier te zijn, die de laatste vier jaren 41 pCt. (1938 557.000 ton) van het wereldtotaal uitvoerde.

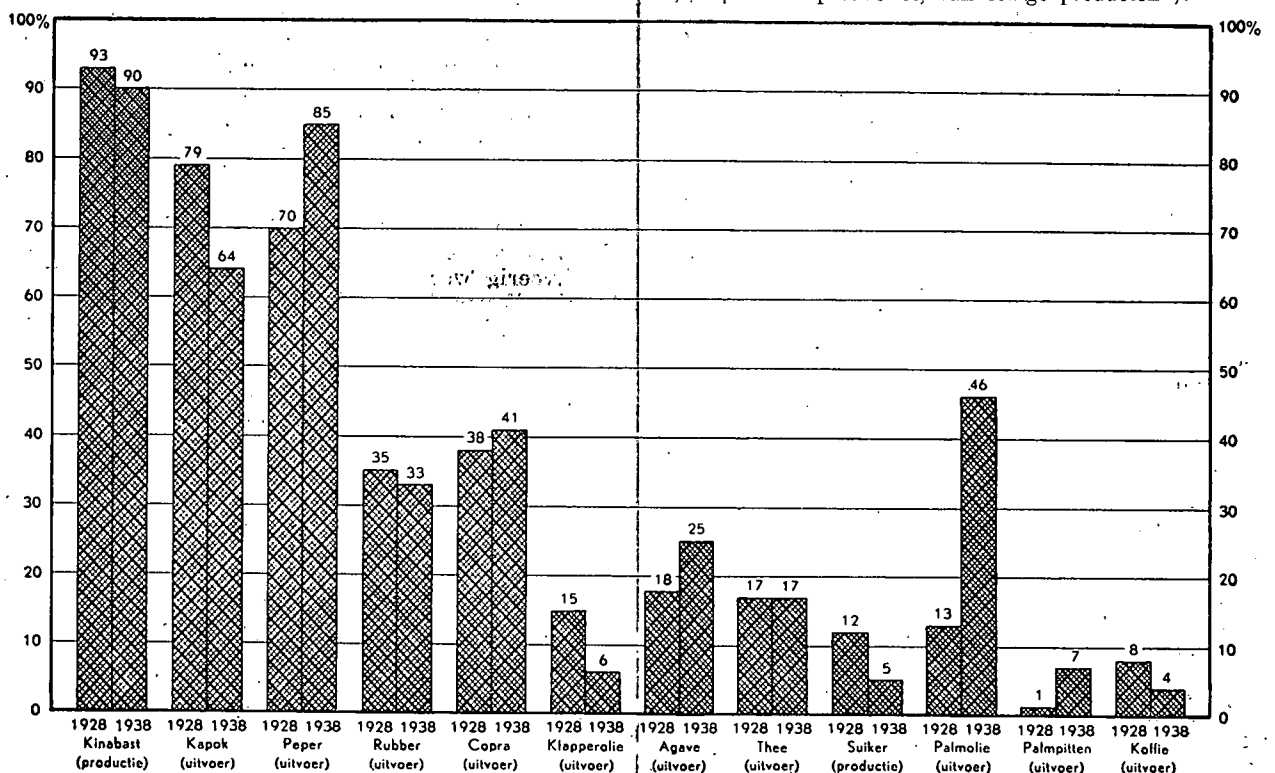
Het aandeel van Nederlandsch-Indië in den werelduitvoer van agave-vezels (sisal, cantala en henequen) daalde van 30 pCt. in 1933 tot 25 pCt. in 1938 (uitvoer Nederlandsch-Indië in 1938: 90.000 ton). Deze vezels moeten echter ook nog concurreren met Manilla-hennep (abaca), waarvan de Philippijnen in 1938 141.000 ton uitvoerden.

De thee-uitvoer van Nederlandsch-Indië bedroeg in 1938 72.000 ton bij een totalen werelduitvoer van 420.000 ton.

Het aandeel van Java in de wereld-productie van suiker bedroeg in vroegere jaren pl.m. 10 pCt., in 1935 en 1936 was dit slechts 2 pCt., doch steeg in 1937 en 1938 weer tot resp. 4.9 en 4.8 pCt.

Het aandeel in de wereld-uitvoerexcedenten is be-

Het aandeel van Nederlandsch-Indië in de werelduitvoeren, resp. wereldproducties, van eenige producten ¹⁾.

¹⁾ Overgenomen uit „Economisch Weekblad voor Nederlandsch-Indië” d.d. 15 December 1939.

langrijk hooger en bedroeg in 1938, met 1.078.000 ton, 10.3 pCt.

Wat de *oliepalmproducten* betreft, wordt opgemerkt, dat Nederlandsch-Indië er in geslaagd is met succes te concurreren tegen Afrika. Het aandeel van Ned.-Indië in den werelduitvoer van *palmolie* steeg van 13.3 pCt. in 1928 tot 45.9 pCt. in 1938 (221.000 ton) en overtrof in dit jaar voor het eerst den Afrikaanschen uitvoer (206.000 ton). Bij den uitvoer van *palm-pitten* neemt Afrika echter nog ruim de eerste plaats in en voerde in 1938 591.000 ton uit (1928: 530.000 ton), terwijl Indië in dat jaar 47.000 ton (7.3 pCt. van den werelduitvoer) exporteerde tegen 6.000 ton in 1928 (1.0 pCt. van den wereldexport). Deze verschillende ontwikkeling voor de palmolie en palm-pitten is toe te schrijven aan verschillende factoren, zooals het hooger olie-gehalte der palmvruchten op Sumatra en betere olie-extractie (Sumatra 85—95 pCt. en hooger, Nigeria 55—65 pCt.), het lagere percentage der pitten op Sumatra en de relatief groote binnenlandsche consumptie der palmolie in Afrika (in Nigeria geraamd op pl.m. 100.000 ton), terwijl ook bij de Afrikaansche productie een deel van het vrucht-vleesch verloren gaat, o.a. in Fransch Equatoriaal Afrika.

In 1938 droeg Nederlandsch-Indië slechts voor 4 pCt. (68.000 ton) bij in den werelduitvoer van *koffie*, de schommelingen in den uitvoer zijn in hoofdzaak het gevolg van de weersomstandigheden op Java en Madoera. Van alle producten is de binnenlandsche consumptie van koffie relatief het grootst.

Hoewel Nederlandsch-Indië slechts eenige tiende procenten (0.2) van den werelduitvoer van *cacao* leverat (1.600 ton op 706.906 ton) is deze uitgevoerde cacao z.g. „Edelcacao”.

Men concludeert in deze uitgave, dat, behoudens voor het product suiker, Nederlandsch-Indië gedurende de afgelopen depressiejaren, zijn positie als één der belangrijkste leveranciers van tropische landbouw-producten behoorlijk heeft kunnen handhaven.

Na dit hoofdstuk volgen nog uitgebreide gegevens over bebouwd oppervlak en rechtstoestand der verschillende cultures, terwijl tenslotte in uitvoerige overzichten de verschillende gewassen nog eens afzonderlijk behandeld worden, niet alleen wat de situatie in Nederlandsch-Indië betreft, maar ook t.a.v. de geheele positie van het betrokken product. J. W.

Egalisatiefonds en monetaire politiek in Engeland en Nederland.

In tegenstelling tot Engeland, is in Nederland in de literatuur over het algemeen weinig aandacht besteed aan de functie, welke het Egalisatiefonds in het monetaire stelsel van een land vervult. Voor een deel is de geringe belangstelling ten aanzien van dit verschijnsel toe te schrijven aan de onbekendheid met de gesties van het Nederlandsche Egalisatiefonds.

In een binnenkort verschijnende publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut onder bovenstaanden titel heeft de schrijver, Dr. H. M. H. A. van der Valk, getracht om door het combineeren van verschillende gegevens verder in het wezen van het Nederlandsche Egalisatiefonds door te dringen dan tot dusverre het geval is geweest. Zoo heeft de schrijver o.a. een berekening gemaakt van het totale goudbezit van het Egalisatiefonds.

In het eerste hoofdstuk van deze studie worden het ontstaan en de werking van het Egalisatiefonds in Engeland en Nederland behandeld. Hoewel beide fondsen ten doel hadden ongewenschte schommelingen in de resp. valuta's te voorkomen, toonen zij groote verschillen op het gebied van de sterilisatie van de binnengekomen kapitalen en op dat van de monetaire politiek. Wat het eerste punt betreft, dient er op gewezen te worden, dat de totale goudvoorraad in Engeland, vanaf de oprichting van het Egalisatiefonds tot den hoogsten stand van den goudvoorraad was

bereikt, meer dan driemaal zoo groot is geworden, terwijl de totale goudvoorraad van Nederland met ongeveer 140 pCt. steeg. De met den grooten goudinvoer samenhangende problemen (vooral in 1936 en 1937) waren dus in Engeland, niet alleen in absolute, maar ook in relatieven, zin veel belangrijker dan in Nederland.

Wat de monetaire politiek betreft, welke in hoofdstuk II behandeld wordt, heeft Nederland, zulks in tegenstelling met Engeland, de schommelingen van zijn valuta binnen betrekkelijk enge grenzen gehouden, zooals duidelijk uit de beweging van het depreciatiepercentage sedert eind September 1936 blijkt.

Het verschil tusschen het huidige stelsel en het stelsel van den gouden standaard is echter van tweeërlei aard. In de eerste plaats liggen het maximum en het minimum depreciatiepercentage verder uit elkaar dan vroeger de goudin- en uitvoerpunten. Verder kunnen deze depreciatiepercentages elk oogenblik gewijzigd worden; zij zijn niet wettelijk vastgesteld. De elasticiteit van het monetaire stelsel is daardoor aanzienlijk vergroot, temeer waar door de oprichting van het Egalisatiefonds de leiding van de monetaire politiek in handen van de Regeering is gekomen.

Het komt den schrijver voor, dat de markt zich bij een beoordeeling van het Egalisatiefonds herhaaldelijk vergist heeft, doordat men onvoldoende rekening hield met de groote vrijheid, die de monetaire autoriteiten onder het nieuwe stelsel hebben. Want behalve met de monetaire politiek, moet men thans ook rekening houden met een *tactiek*. Uit de koersbeweging van den Gulden in de laatste jaren, geprojecteerd tegen de economische, financieele en politieke gebeurtenissen in binnen- en buitenland als achtergrond, valt af te leiden, dat de leiding van het Fonds strategisch handelt. Deze strategie brengt — zooals natuurlijk ook de bedoeling hiervan is — vele waarnemers tot onjuiste gevolgtrekkingen, omdat men de *tactiek* van het Fonds verwacht met de monetaire politiek van de Regeering.

Hoewel Nederland de stabiliteit van zijn valuta, weliswaar binnen ruimere grenzen dan vroeger, heeft gehandhaafd, moet niet uit het oog worden verloren, dat in den laatsten tijd de valuta steeds bij het onderste depreciatiepunt — wat bij den gouden standaard het gouduitvoerpunt was — blijft liggen. Volgens den schrijver is het daarom de vraag, of de krachten, welke onder den gouden standaard het evenwicht herstelden, ook thans werken, aan welke vraag hij in dit verband voorbijgaat.

In ditzelfde hoofdstuk wordt het vraagstuk van het juiste depreciatiepercentage, welk vraagstuk sedert het intreden van den oorlogstoestand geheel van aspect veranderd is, aan een diepgaande beschouwing onderworpen. Tevens wordt gewezen op de veranderingen, welke sedert 1929 in de Engelsche betalingsbalans hebben plaats gevonden.

Uitvoerig wordt in deze studie stilgestaan bij de beteekenis van het Egalisatiefonds voor het credietwezen van beide landen. Deze beteekenis betreft niet alleen den vorm, waarin het vagebondeerende kapitaal in beide landen is binnengekomen, maar ook de structuur van het bankwezen. Ook in dit opzicht zijn er groote verschillen tusschen beide landen op te merken. In Nederland bestaat geen enkele wettelijk vastgelegde of conventioneel bepaalde verhouding tusschen kas en deposito's van de banken. In Engeland daarentegen speelt de „cash ratio” een zeer belangrijke rol.

Dit verschil in bankstructuur is ook de reden voor de geheel afwijkende sterilisatiepolitiek in beide landen. In Engeland moest voor het steriliseeren van de vluchtkapitalen een ingewikkelde techniek gevolgd worden. In Nederland daarentegen is de natuurlijke sterilisatie, welke uit het karakter van ons bankwezen voortvloeit, aangevuld met een kunstmatige sterilisatie.

Vervolgens bespreekt de schrijver in hoofdstuk IV

de open marktpolitiek en de rentepolitiek in beide landen, waarbij hij ook verschillen aantoonde.

Tegenover de uiterste opvattingen, dat in Nederland een uitzetting van het credietvolume nooit, in Engeland altijd tot een grootere vraag naar credieten van het bedrijfsleven leidt, wijst de schrijver er op, dat onder *dezelfde omstandigheden* de uitzettingen van de banken in Engeland veel sneller reageeren op een vergroting van de kasbasis dan in Nederland. Het voeren van een open marktpolitiek met het doel om het *effectieve* credietvolume te vergroten, kan geen succes hebben, indien de prijs- en kostenverhoudingen verwrongen blijven, tenzij de open marktpolitiek gebruikt wordt voor een volledige staatsconjunctuur. In Nederland zou daarom in de jaren vóór het loslaten van den gouden standaard een open marktpolitiek, met het doel om het bedrijfsleven te activeren, niet geslaagd zijn.

Wat de rentepolitiek betreft, is in Engeland tegelijk met de oprichting van het Egalisatiefonds de goedkoop geldpolitiek geïnaugureerd, waarbij de centrale bank een zeer groote rol heeft gespeeld. In Nederland daarentegen is na de depreciatie een te groote rentedaling op verschillende manieren geremd.

Dit punt voert den schrijver tot een behandeling van de beteekenis, welke het Egalisatiefonds voor het bankwezen in Nederland gehad heeft en gehad zou kunnen hebben (Hoofdstuk V). De dalende rentabiliteit van de banken, waaraan eenige aandacht wordt geschonken, dreef de banken in 1937 en 1938 naar de beleggingen in langlopende obligaties, zooals uit de ontwikkeling van de balansen van 7 banken blijkt. In dit verband wordt tevens de Mendelssohnaffaire besproken en in aansluiting daarop het buitenlandsche emissiebedrijf van de banken, het toezicht van De Nederlandsche Bank op het particuliere bankwezen en de beteekenis van een uitbreiding van het Egalisatiefonds.

Deze uiteenzettingen toonen aan, dat ook in Nederland — evenals in Engeland — de politiek van het Egalisatiefonds vragen doet rijzen omtrent de structuur van het bankwezen en de organisatie van de geld- en kapitaalmarkt, vraagstukken, die tot dusverre in ons land niet grondig zijn onderzocht of onvoldoende zijn uitgewerkt en waaruit de recente moeilijkheden in een deel van het bankwezen waarschijnlijk mede zijn te verklaren.

Het feit, dat de totaal afwijkende conjunctuurontwikkeling in Engeland en Nederland na 1931 voor een deel aan de monetaire politiek is toe te schrijven, geeft de schrijver van de genoemde studie aanleiding tot een verdere analyse van dit verschijnsel. Deze analyse omvat den omvang van de werkgelegenheid, het volume van de nationale productie, den omvang van het nationale inkomen en het proces van besparingen tot investeringen in beide landen. Op al deze belangrijke gebieden van het economisch leven steekt de gunstige ontwikkeling in Engeland scherp af bij den ongunstigen toestand in Nederland vóór 1937.

De hoogconjunctuur in Engeland ging echter gepaard met een zwakke positie van de betalingsbalans, welke reeds vóór den oorlog door allerlei maatregelen, welke in een schematisch overzicht zijn verwerkt, in evenwicht werd gehouden. Engeland bevond zich volgens den schrijver reeds vóór den oorlog op monetair gebied in een vicieuze cirkel.

Engeland en Nederland zijn dus de prototypen van twee verschillende richtingen in de economische en monetaire stelsels in de wereld. De eene richting beoogt het binnenlandsche prijs- en kostensysteem te laten aanpassen aan de veranderingen, welke zich extern voltrekken. De andere richting streeft naar een beveiliging van het interne prijs- en kostensysteem tegen invloeden van buiten door reguleering van de wisselkoersen. Beide richtingen zijn in deze landen bijna tot het uiterste gevolgd. Een grootere tegenstelling in de economische en monetaire doelstelling

van twee crediteurlanden, wier economische structuur tot 1929 een groote mate van overeenkomst vertoonde, is welhaast niet denkbaar! En beide landen zijn door de toepassing van dit stelsel in fouten vervallen, welke zeer nadeelige gevolgen hebben gehad, voor Nederland vooral op nationaal, voor Engeland bovenal op internationaal gebied.

De hoogconjunctuur heeft in Engeland plaats gevonden zonder dat de Staat deze activiteit kunstmatig heeft gestimuleerd door het uitvoeren van openbare werken, zooals in vele andere landen. De zeer gunstige economische ontwikkeling in de landen van het Sterlingblok met Engeland als middelpunt heeft, geheel volgens het klassieke schema, een stimuleerenden invloed op den wereldhandel gehad. Tengevolge van de aanhoudende depressie in de overige crediteurlanden van de wereld, kon de wereldhandel evenwel niet tot volle ontplooiing komen. Bovendien had de depressie in die landen tot gevolg, dat het prijsniveau in Engeland te hoog lag en het Pond overgevaardeerd raakte. De overwaardeering van het Pond en daarmee van de andere valuta's van de Sterlinggroep kon daarom in zeker opzicht beschouwd worden als de prijs, welke betaald werd voor een gelocaliseerde hoogconjunctuur in een wereld van depressie.

Tenslotte behandelt de schrijver in hoofdstuk VII de verhouding tusschen Staat en centrale bank in Nederland, waarbij hij zich uiteraard tot de uiterlijke verhoudingen moet beperken.

De verhouding tusschen Staat en centrale bank in Nederland is, hoewel dit nog niet in alle opzichten duidelijk tot uiting komt, sedert het intreden van de depressie gewijzigd. De veranderingen betreffen in de eerste plaats den overgang van een vrije naar een min of meer gebonden volkshuishouding, verder het loslaten van den gouden standaard en de oprichting van het Egalisatiefonds. Volledigheidshalve kan ook nog de huidige samenstelling van de directie van De Nederlandsche Bank genoemd worden.

De genoemde studie, die 160 pagina's groot is, eindigt met een drietal bijlagen, een uitvoerige literatuurlijst en een index.

De 30ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Een dezer dagen verschijnt de 30ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut, t.w.:

Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland en Nederland, door Dr. H. M. H. A. van der Valk. Deze studie wordt in den handel gebracht voor f 2.—. Voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut geldt de verminderde prijs van f 1.50.

Donateurs en leden kunnen zoowel bij het Secretariaat van het N.E.I., Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West (Giro No. 158477), als bij den boekhandel en de uitgevers (De Erven F. Bohn, Haarlem) bestellen. Anderen *uitsluitend* bij den boekhandel en de uitgevers.

ONTVANGEN STATISTIEKEN.

Statistiek der Rijksfinanciën 1939. Bewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1939; N.V. Drukkerij Albani).

De landbouwexportgewassen van Nederlandsch-Indië in 1938 (beplante uitgestrektheden, producties en uitvoeren). No. 175 der Mededeelingen van het Centraal Kantoor voor de Statistiek. (Batavia 1939; Landsdrukkerij. Prijs f 3.50).

Statistiek der Spaarbanken over het jaar 1938. Bewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1939; N.V. Drukkerij Albani).

Tabel der laagste en hoogste koersen 1939. Uitgave van de Continentale Handelsbank N.V. Amsterdam.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.

Ult. Dec. 1939 (in Gulden)

AFDEELING I a Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1939 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t./m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anderszins wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	10.734.048	30.182	10.703.866	10.509.159
Inkomst.bel. b)	96.967.834	4.305.436	92.662.398	80.535.106
Vermogensb. c)	19.443.986	141.319	19.302.667	19.371.249
Verdedig.bel. I	10.599.405	117.554	10.481.852	10.836.590
Bel.v.d.doodehd.	2.046.755	15.658	2.031.097	2.022.473
Totaal	139.792.028	4.610.149	135.181.880	123.274.577

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 70—88 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1939/1940 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1937/1938.

AFDEELING I b Overige middelen.	Dec. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenkomstige periode 1938
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel.	985.765	26.378.336	25.039.286
Rechten op den invoer	12.074.258	122.755.171	99.152.194
Statistiekrecht	230.861	2.539.018	2.459.189
Accijns op zout	109.991	1.710.816	1.988.313
Accijns op geslacht	804.413	7.929.724	7.424.844
Accijns op wijn	489.653	2.371.204	2.263.352
Accijns op gedistill.	3.270.109	31.502.614	28.921.255
Accijns op bier	861.670	9.168.257	8.119.599
Accijns op suiker	6.626.997	61.126.842	56.853.455
Accijns op tabak	2.898.292	39.507.684	36.512.955
Bel. op gouden en zilverw.	61.731	636.598	577.096
Omzetbelasting	5.815.431	88.784.281	77.127.641
Couponbelasting	226.428	4.682.489	5.001.667
Recht. en boeten v. zegel	876.529	18.017.665	21.112.051
Recht. en boet. v. registr.	875.645	13.494.674	16.605.610
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	3.029.605	44.218.624	50.321.940
Opbrengst d. loodsgelden	25.116	658.426	663.225
Totalen	39.262.494	475.482.423	440.143.673

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. f 116.000 (Beursbel.). ²⁾ Idem f 3.283.900.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Dec. 1939	1939	1938
Motorrijtuigenbelasting	1.227.088	23.815.619	22.996.878
Rijwielbelasting	10.698	8.408.903	7.779.325
Totalen	1.237.786	32.224.522	30.776.203

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1938.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1938 tot en met de maand Dec. 1939
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	10.600.000	10.465.547
Inkomstenbelasting	75.000.000	84.836.464
Vermogensbelasting	20.000.000	21.418.490
Verdedigingsbel. I	9.000.000	11.285.958
Belasting v. d. doode hand	1.800.000	2.110.454
Divid.- en tantiëmebelasting	21.000.000	24.623.954
Rechten op den invoer	98.000.000	99.152.027
Statistiekrecht	2.500.000	2.460.007
Accijns op zout	2.000.000	1.981.017
Accijns op geslacht	7.200.000	7.424.848
Accijns op wijn	2.200.000	2.263.529
Accijns op gedistilleerd	28.000.000	28.921.244
Accijns op bier	7.000.000	8.119.599
Accijns op suiker	55.000.000	56.853.631
Accijns op tabak	35.000.000	36.512.955
Belast. op gouden en zilverw.	575.000	577.096
Omzetbelasting	75.000.000	77.132.031
Couponbelasting	6.000.000	4.996.633
Rechten en boeten van zegel	26.000.000	21.112.051
Rechten en boeten v. registr.	17.000.000	16.605.610
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	46.000.000	50.321.940
Opbrengst der loodsgelden	750.000	665.083
Totalen	545.625.000	569.840.168

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1938/1939 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Dec. 1939	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1937/38 tot en met dezelfde maand van 1938
Gemeente.f.belast.	65.685.981	60.054.710
Opc. verm. t. get. v. 50	5.986.520	6.036.518

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1939	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Dec. 1939
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.681.000	9.679.267
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	19.000.000	19.376.425
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	15.500.000	16.182.142
Vermogensbelasting (twee en twintig procenten op de hoofdsom)	2.640.000	2.254.236
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	4.800.000	5.404.884
Totalen	51.621.000	52.896.954

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	14-20 Jan. 1940	Sedert 1 Jan. 1940	Overeenk. tijdvak 1939	14-20 Jan. 1940	Sedert 1 Jan. 1940	Overeenk. tijdvak 1939	1940	1939
Tarwe	18.201	27.651	38.451	1.842	12.827	1.200	40.478	39.651
Rogge	—	—	6.778	—	—	—	—	6.778
Boekweit	—	—	1.165	—	—	—	—	1.165
Maïs	23.642	63.542	45.966	14.379	21.543	13.153	85.085	59.119
Gerst	1.913	15.213	12.501	1.000	12.501	—	16.213	12.501
Haver	—	—	4.659	3.000	3.000	860	3.000	5.519
Lijnzaad	—	—	4.325	2.000	5.000	26.063	5.000	30.388
Lijnkoek	9.475	17.744	4.897	—	—	150	17.744	5.047
Tarwemeel	600	600	2.320	—	—	242	600	2.562
Andere meelsoorten	—	—	635	—	—	45	—	680

Table with columns for various commodities: GERST, MAIS, ROGGE, TARWE, BURMA RIJST, BOTER per kg, KAAS, EIERS. Includes sub-headers like 'Rotterdam per 2000 kg.', 'Bahia Blanca loco Rotterdam per 100 kg.', 'Rotterdam per 100 kg.', 'per cwt. f.o.b.', 'Loozuwder Comm. Noteering', 'Edammer Alkmaar Fabrikaans gang exp. per 50 kg.', 'Gem. nootd. Eiersmij Roermij per 100 s.

* In verband met den internationalen toestand geen notering, waardoor ook het berekenen der indexcijfers achterwege moet blijven.

Table with columns for: JUTE, KATOEN, AUSTRALISCHE WOL, JAPAN, ZIJDE, RUBBER. Includes sub-headers like 'First Marks' c.i.f. Londen per Eng. ton', 'Middling Upland loco New York per lb.', 'Super Fine C.P. Oomra Liverpool per lb.', 'Crossbred Colonial Carded 50's Av.', 'Merino 64's Av.', '13-14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.', 'Stand. Ribbed Smoked Sheet loco Londen p.

Table with columns for: KOPER, LOOD, TIN, IJZER, GIETIJER-IJZER, ZINK, ZILVER. Includes sub-headers like 'Standaard Loco Londen per Eng. ton', 'gem. prompt en lev. 3 maanden Londen per Eng. ton', 'Loco Londen per Eng. ton', 'Cleveland No. 3 franco Middlesb. per Eng. ton', 'per Eng. ton f. o. b. Antwerpen', 'gem. prompt en lev. 3 maanden Londen p. Eng. ton', 'cash Londen per Standard per Ounce

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 22 Januari 1940.

		Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f Bijbnk. „ Ag. sch. „	6.908.269,91 371.658,57 2.372.572,10	f	9.652.500,58
Papier o. h. Buitenl.	f	1.575.000,—		
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	„	—		1.575.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-cert. op onderp.	Hfdbk. f Bijbnk. „ Ag. sch. „	206.085.177,80 ¹⁾ 5.391.559,47 41.017.333,92		
	f	252.494.071,19		
Op Effecten enz.	f	248.102.543,16 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel. „	„	4.391.528,03		252.494.071,19 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	„	—		5.134.266,10
Munt, Goud	f	105.257.605,—		
Muntmat., Goud	„	908.263.770,13		
	f	1.013.521.375,13		
Munt, Zilver, enz. „	„	11.892.376,55		
Muntmat., Zilver. „	„	—		1.025.413.751,68
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	„	43.797.934,90		
Gebouwen en Meub. der Bank	„	4.580.000,—		
Diverse rekeningen	„	29.029.531,77		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) „	„	7.629.955,16		
	f	1.379.307.011,38		
		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefondsen	„	4.277.243,54		
Bijzondere reserve	„	7.756.940,37		
Pensioenfondsen	„	11.932.812,24		
Bankbiljetten in omloop	„	1.094.504.960,—		
Bankassignatiën in omloop	„	25.624,31		
Rek.-Cour. { Het Rijk f Anderen „		— 233.919.314,34		233.919.314,34
Diverse rekeningen	„	6.890.116,58		
	f	1.379.307.011,38		
Beschikbaar metaalsaldo	f	494.061.312,50		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „	„	1.235.153.280,—		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„	—		

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 60.612.475,—
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
22 Jan. '40	105258	908.264	1.094.505	233.945	494.061	77
15 „ '40	105308	908.241	1.099.866	226.992	494.276	77
21 Aug. '39	105958	1.023.467	1.011.582	401.626	590.049	79,9

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
22 Jan. 1940	9.653	—	252.494	1.575	29.030
15 „ 1940	9.443	—	254.457	1.575	29.717
21 Aug. 1939	21.297	—	214.812	1.575	11.581

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
20 Jan. '40 ²⁾	149.030		198.770	91.890	32.766
13 „ '40 ²⁾	148.670		202.300	89.680	31.878
16 Dec. '39 ³⁾	128.676	17.185	194.680	95.223	29.900
9 „ '39 ³⁾	128.676	17.677	200.077	89.646	30.464
19 Aug. '39	128.676	19.235	198.914	72.384	39.392

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
20 Jan. '40 ²⁾	17.450	83.360		55.440	51
13 „ '40 ²⁾	15.160	85.070		57.570	51
16 Dec. '39 ³⁾	15.462	15.539	56.956	58.216	50
9 „ '39 ³⁾	15.903	15.458	56.837	55.050	51
19 Aug. 1939	9.300	13.890	48.920	51.942	55

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen. ³⁾ De cijfers van de weekbalansen op 4 en 11 Nov. hebben wij nog niet ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
17 Jan. 1940	1.040	527.449	52.771	3.767	24.752
10 „ 1940	1.146	536.132	44.087	6.305	25.352
23 Aug. 1939	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
17 Jan. '40	117.196	37.178	102.471	41.682	53.591	29,5
10 „ '40	127.356	27.853	115.719	42.500	45.013	24,1
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
11 Jan. '40	97.267	892	47	12.451	69	3.970	30.473
4 „ '40	97.267	891	41	12.803	71	3.945	30.473
17 Aug. '39	97.266	663	14	9.617	705	3.825	30.577

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
11 Jan. '40	5.401	3.724	152.392	186	1.677	13.032
4 „ '40	5.455	4.203	152.969	145	1.766	12.949
17 Aug. '39	5.466	3.051	123.135	3.043	2.104	20.538

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKS BANK.

Data	Goud en deviezen	Rentebank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen
13 Jan. 1940..	77,5	161,6	10.866,9	26,0
7 „ 1940..	77,3	147,4	11.219,8	27,0
23 Aug. 1939..	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
13 Jan. 1940	531,0	1.615,3	11.040,5	1.641,2	—
7 „ 1940	653,7	1.518,5	11.413,6	1.617,1	—
23 Aug. 1939	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud en deviezen	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
								Schatkist	Partic.
18/1..	4.223	36	1.091	163	139	235	5.656	5	185
11/1..	4.228	36	1.095	159	139	233	5.644	0,4	202
4/1..	4.226	37	1.069	179	139	283	5.658	2	180

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
20 Dec. '39	15.144,6	15.134,6	254,5	8,5	—
13 „ '39	15.035,0	15.024,6	302,7	8,1	—

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
20 Dec. '39	2.496,4	4.979,9	12.836,4	135,4	86,4	—
13 „ '39	2.512,2	4.905,4	12.758,9	135,4	86,8	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
13 Dec. '39	1	8.871	14.652	9.506	33.503	5.251
6 „ '39	1	8.646	14.516	9.748	33.267	5.237

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.